Eroicului

si

Martiricului

popor

pravoslavnic

sarb

EPISCOPUL
NICOLAE VELIMIROVICI

CASIANA
ÎNVĂȚĂTURA DESPRE
IUBIREA ÎN HRISTOS

În româneşte : Anca Sârbulescu

Editura Ileana

Bucureşti 1999

SERBIA ORTODOXĂ ŞI SFÂNTUL SAVA

În Vinerea Mare a anului 1595 turcii, la porunca paşei Sinan, au ars pe o colină din Belgrad moaştele Sfântului Sava al Serbiei, mare ocrotitor al acestei ţări. În vestitul său „Prolog de la Ohrida" episcopul Nicolae Velimirovici - el însuşi având viaţă sfântă şi fiind prigonit, înseamnă la pomenirea zilei de 27 aprilie când s-a săvârşit acea nelegiuire: „Arzând moaştele, paşa cel viclean nu a putut să-l ardă pe Sfântul care stă viu înaintea tronului lui Dumnezeu în cer, şi viu pe pământ în inimile oamenilor".

Apoi adaugă: „Credinţa cea adevărată va fi prigonită în această lume. Domnul Însuşi a spus-o aceasta, limpede, pe faţă, apostolilor Săi. Biserica ortodoxă, dreapta credinţă, sunt mereu prigonite - cu doar scurte răstimpuri de răgaz.

Istoria e plină de prigoane venite şi din afară, şi dinăuntru; din afară de la necredincioşi iar dinăuntru de la eretici... Frate al meu, credinţa creştină e tare nu doar atunci când se potriveşte cu logica şi cu gândirea veacului, ci mai ales atunci când le stă acestora împotrivă. Tot cel ce vrea să trăiască întru bine, va avea parte de prigonire. Apostolii au vestit încă de la început lucrul acesta, şi douăzeci de veacuri creştine au purtat ecoul acestei profeţii şi au adeverit-o. O, Mântuitorule înviat, luminează-ne, ca să rămânem întru bine până la sfârşit, ca să îndurăm prigoana până la sfârşit; a Ta fie slava în veci, Amin."

La îndemnul Mântuitorului, Evanghelia a fost propovăduită la toate neamurile; dar nu toate neamurile au primit-o, iar între cele care au primit-o, nu toate au păstrat-o. Istoria Serbiei este istoria unui neam care a primit, a păstrat şi luptă să păstreze mai departe dreapta credinţă.

Serbia s-a creştinat încă înaintea Rusiei, la propovăduirea Sfinţilor Clement şi Naum, cei dintâi ucenici ai sfinţilor Chiril şi Metodie, iar la sfârşitul veacului al XII-lea o aflăm strălucită împărăţie creştină, având cârmuitori evlavioşi, închinaţi cu trup şi suflet ortodoxiei.

Marele jupân Ştefan Nemania după ce a întărit hotarele ţării şi a ridicat în cuprinsul ei multe şi frumoase biserici şi mânăstiri a renunţat la tron în favoarea fiului său Ştefan şi călugărit la mănăstirea Studenița, ctitoria luând numele Simeon. În aceeaşi zi, Buna-Vestire a anului 1196, s-a călugărit şi soţia Ana, la mănăstirea Kursumlia lângă Iopliţa. După doar câteva luni monahul Leon s-a dus în Sfântul Munte, urmând pe al său mezin, Raţko - ce avea să fie marele Sava. Raţko, în călugărie Sava, plecase ascuns de acasă cu trei ani în urmă şi iţe încercările părinţilor de a-l readuce din Athos nu s-au împlinit. S-au împlinit în schimb rugăciunile şi stăruinţele tânărului de optsprezece ani; şi astfel Serbia s-a întrarmat, la începuturile ei, cu armura cea mai tare: sfinţenia, iar ortodoxia a fost aşezată strâns la temelia istoriei şi culturii sale dincolo de ţesăturile politice, prin vieţuirea în Duh.

Ştefan Nemania - Simeon - a ctitorit mănăstirea sârbă Hilandar din Sfântul Munte unde a şi murit în anul 1200. Moaştele sale, izvorând bună-mireasmă şi mir, au fost aduse în Serbia la mănăstirea Studenița de fiul său Sava.

Sfântul avea atunci douăzeci şi nouă de ani, dintre care unsprezece îi vieţuise în Sfântul Munte. La întoarcerea sa, în anul 1204, Serbia era sfâşiată în două, în prăpastia războiului civil. Prin tainice uneltiri cu Ungaria şi cu papa Inocenţiu III, Vukan (cel mai vârstnic între cei trei fii ai lui Ştefan Nemania), pizmaş asupra fratelui său Ştefan moştenitorul tronului, a strâns

oaste şi a pornit împotriva acestuia.

Acest război fratricid era oglinda - în mic -a uriaşului conflict instigat de Apus prin marile cruciade ale Bisericii latine, în 1204, soldaţii celei de a patra cruciade au cucerit Constantinopolul şi mare parte din Bizanţ, cuprinzând şi Sfântul Munte, care în 1205 a fost aşezat sub ascultarea şi jurisdicţia unui episcop romano-catolic.

Împărăţia bizantină era împărţită în două, având un centru politic la Constantinopol şi altul la Tesalonic. Patriarhatul din Constantinopol, de care era legată Serbia, era rupt în trei - cu centre la Niceea, unde se refugiaseră împăratul şi patriarhul, la Trebizonda şi la Ohrida.

În aceste împrejurări zbuciumate, craiul Ştefan al Serbiei s-a gândit să-şi alieze ţara cu papa de la Roma, ca să se pună la adăpost de atacurile regelui Ungariei şi ale latinofililor din Constantinopol.

Atunci, după treisprezece ani de lucrare în ţara sa - răstimp în care, fiind arhimandrit şi stareţ al mănăstirii Studenița, a străbătut Serbia predicând, învățând poporul, înălțând biserici şi mănăstiri, înfiinţând ateliere de pictat icoane - sfântul Sava s-a întors la Athos. Mirul izvorâtor din moaştele Sfântului Simeon a încetat să mai curgă.

În cei doi ani cât a rămas în Sfântul Munte la Hilandar (1217-l219) starea Serbiei s-a înrăutățit. Poporul cârtea, înfricoşat de îndepărtarea iubitului său Sava. Ştefan i-a scris atunci, rugându-l stăruitor să se întoarcă. A renunţat la legăturile pe care le ţesuse cu Apusul, încercând o împăcare cu împăratul bizantin de la Niceea, Teodor Lascaris (1204-l222). Înainte de a se îndrepta din nou spre Serbia, Sava, având însoţitori câţiva călugări de la Hilandar, a călătorit la Niceea unde se afla împăratul şi patriarhul Manuel Sarantenos; a cerut de la aceştia ca Biserica Serbiei să fie de sine, stătătoare, independenţă ce ar fi fost nu numai în folosul sârbilor, ci ar fi pus şi o stavilă încercărilor Romei de a se infiltra în Balcani.

La 6 decembrie 1219, la Niceea, sfântul Sava a fost uns arhiepiscop al Bisericii Sârbe care îşi dobândea astfel autonomia. Peste o sută şi mai bine de ani Biserica Serbiei avea să ajungă autocefală şi să aibă un patriarh al ei.

Sava, acum arhiepiscop al Serbiei, a mers cu corabia la Tesalonic. Acolo, la mănăstirea Filocalos, a tradus din greceşte în slavonă, împreună cu micul său sobor, Nomocanonul Sfântului Fotie cel Mare din veacul al IX-lea, texte cuprinzând canoanele celor şapte sinoade ecumenice, comentarii de ale marilor cărturari medievali, învăţături ale Sfinţilor Părinţi şi felurite edicte ale împăratului Justinian. Această lucrare de mare însemnătate a fost temelia întregii aşezări canonice a Bisericii Serbiei.

Întors în ţară cu aceste izbânde, Sava a fost întâmpinat cu braţele deschise de fratele său Ştefan. Primul său drum a fost la mănăstirea Studenița, spre cinstirea părintelui său, Sfântul Simeon, ale cărui moaşte izvorau acum din nou mirul. Apoi, a aşezat scaunul arhiepiscopal la mănăstirea Zica, ctitoria lui Ştefan, făcând din această mănăstire un centru bisericesc dar şi politic. La sărbătoarea înălţării a anului 1220, l-a încoronat aici pe fratele său Ştefan ca cel dintâi rege al Serbiei. Această ungere a fost sfârşitul oficial al legăturilor dinastiei Nemania cu Apusul. Ştefan rămâne în istorie cu numele: Regele Ştefan, Întâiul-încoronat. El a murit la sfârşitul anului 1228, după ce a primit şi el tunderea în monahism şi numele Simon.

În primăvara lui 1234, Sfântul Sava s-a pregătit pentru o lungă şi însemnată călătorie în ţara

Sfântă. Spre uimirea tuturor, înainte de plecare a părăsit scaunul arhiepiscopal, lăsând într-însul pe ucenicul său Arsenie, ales de soborul episcopilor sârbi la îndemnul lui; alegerea a fost întărită de patriarhul împărătesc din Niceea.

Cine ar fi putut bănui că marele Sava, cunoscându-şi mai dinainte sfârşitul, a asigurat astfel pe mai departe autonomia Bisericii Serbiei? El nu avea să se mai întoarcă viu în țara sa.

îÎtorcându-se din pelerinajul la Locurile Sfinte, Sfântul Sava s-a oprit la Târnovo, fiind primit cu mare cinste de țarul Ioan Asan II şi de întreaga Biserică bulgară. A slujit Sfânta Liturghie şi slujba de sfințire a apei la Bobotează, iar numai opt zile mai târziu, la 14 ianuarie 1235, în vârstă de şaizeci de ani, avea să moară, plâns de toată lumea. A fost îngropat ăn biserica din Târnovo.

După doi ani moaştele sale au fost aduse în Serbia, cu alai de sărbătoare, şi aşezate la mănăstirea Mileşeva. Această mănăstire, vestită pentru frumusețea icoanelor şi a frescelor sale, şi-a dobândit o slavă neasemuită după aşezarea într-însa a moaştelor Sfântului Sava. Mii şi mii de pelerini de pretutindeni veneau să se închine aici dumnezeiescului Sava, care a şi fost canonizat de Biserica Serbiei în 1253.

În răstimp de două veacuri Serbia a ajuns la o asemenea putere în Balcani, încât la anul 1346 (care este şi anul când Biserica Serbiei şi-a dobândit autocefalia) regele Serbiei Duşan primea titlul de: „Împărat al sârbilor, grecilor, bulgarilor şi albanezilor".

Doar patruzeci de ani mai târziu, această fală se va stinge; Serbia va pierde pentru mai bine de jumătate de mileniu orice slavă pământească, rămânând să străbată veacurile la lumina candelelor creştine, în întunecatele Catacombe ale stăpânirilor străine.

La 15 iunie 1389 s-a dat la Kossovo - „Câmpia Mierlelor" - marea luptă între oastea creştină a țarului Lazăr şi armiile păgâne ale sultanului Murad. Cântecele populare sârbe ne spun că, în ajunul bătăliei, a zburat de la Ierusalim la Kossovo un şoim, ținând în gheare o rândunică; dar nu e o rândunică, ci chiar o scrisoare de la Măicuța Domnului! Ea îl pune pe Lazăr să aleagă între împărăția lumească şi cea din ceruri, câştigată cu prețul martiriului. Lazăr a ales. Înainte de luptă, evlaviosul domn, s-a jmpărtăşit împreună cu toată oştirea şi aşa au mers cu toții la sigură pieire. Însă locul unde a curs, împotriva lepădării de Hristos, atâta sânge creştin, nu este locul unei înfrângeri, ci al unei jertfe - pecetea libertății în duh, nepieritoare, a Serbiei ortodoxe.

EPISCOPUL NICOLAE VELIMIROVICI

Este cinstit de Biserica sârbă ca sfânt şi numit cu evlavie „Gură-de-Aur" al Serbiei. Această asemănare cu marele Părinte al Bisericii Ioan Hrisostom s-a făcut nu numai pentru că Vlădica Nicolae Velimirovici a fost un strălucit luminător şi învățător al dreptei credințe, ci şi pentru că a împărtăşit, precum Sfântul Ioan, amărăciunea vieții şi morții departe de țara şi de turma sa.

Nicolae Velimirovici s-a născut la 22 decembrie 1880. După strălucite studii de filosofie în Anglia, unde a obținut doctoratul, a studiat teologia la Berna, în universitatea vechilor catolici, dobândind o cunoaştere desăvârşită a gândirii filosofice şi teologice apusene într-o perioadă foarte critică pentru spiritualitatea creştină, amenințată de noile erezii atât de înşelătoare ale epocii moderne.

Îmbrățişând viața monahală, Nicolae Velimirovici a luptat din răsputeri pentru păstrarea tradiției patristice şi ascetice a Bisericii Ortodoxe într-o vreme când şi în Iugoslavia începuseră tentativele aşa-zisului „aggiornamento".

Prin slujirea-i fierbinte şi scrierile sale Nicolae Velimirovici, episcop de Zica şi Ohrida, s-a deşteptat o mare mişcare de înnoire duhovnicească nu numai în mănăstiri ci şi în comunitățile parohiale. Calea adevăratei înnoiri – prin rugăciune şi nevoință - a fost urmată de mulțimea de ucenici ai săi, călugări şi episcopi, dintre care cel mai vestit, marele duhovnic şi teolog Justin Popovici spunea: „Să punem asceza în numele lui Hristos împotriva ascetismului schimonosit, creat în numele omului european desfigurat şi corupt, în numele ateismului, al civilizației şi al antihristului. Datoria de căpetenie a Bisericii toastre este să ridice asceți purtători de Hristos. Ortodoxia naşte mereu înnoiri ascetice - de alte înnoiri ea nu ştie."

Marea lucrare (cea văzută!) a episcopului Nicolae Velimirovici a fost întreruptă de cel de-al doilea război mondial. Din 1941 sârbii din Iugoslavia - mai ales cei din ținuturile Croației, din Nordul Sloveniei şi Kossovo, au fost supuşi unei persecuții cum nu se mai pomenise, în statul totalitar al Croației, întemeiat cu sprijinul Germaniei de Ante Pavelici, au fost ucişi 700.000 de sârbi, pentru că nu voiau să se lepede de credința ortodoxă. Mulți episcopi sârbi au fost arestați, torturați şi ucişi sau au pierit în lagărele de concentrare.

Şi în restul Iugoslaviei ocupat de germani, Biserica Ortodoxă era privită ca o primejdioasă forță de rezistență. Patriarhul Gabriel şi episcopul Nicolae Velimirovici au fost deportați la Dachau.

Ieşind din lagăr abia la sfârşitul războiului, Nicolae Velimirovici, după un scurt popas în Slovenia, a luat drumul exilului. A murit în America în anul 1956.

CASIANA
ÎNVĂȚĂTURA DESPRE IUBIREA ÎN HRISTOS

PROLOG

Într-o zi de primăvară din preajma Paştelui, sosiră la Mănăstirea Mileşeva trei trăsuri venind de la Saraievo. Călătorii, toți sârbi, erau oameni de vază din Saraievo şi făcuseră acest drum mânați de unul şi acelaşi țel. În timpul primului război mondial, ei făcuseră următoarea făgăduință: dacă sârbii aveau să-i înfrângă pe austrieci, or să vină să se închine la mormântul Sfântului Sava aflat în această mănăstire, pentru a mulțumi lui Dumnezeu. Toți aceşti oameni scăpaseră din captivitate mulțumită pătrunderii armatei sârbe în oraş; se numărau printre cei scăpați cu viață, câteva mii - în timp ce frații întru credință, ortodocşii din Bosnia, pieriseră în chinuri îndurând martiriul pentru țara şi pentru credința lor.

Erau doisprezece cu totul, dintre care patru femei. Aici însă am să-i pomenesc numai pe trei dintre dânşii, pe cei mai cunoscuți. Unul era Pavel din Saraievo, fiul vestitului Ioan din Saraievo, negustorul de stofe şi mătase; un altul Petru Sumrak, medic bătrân, tot din acest oraş şi, în sfârşit, Marko Knez, filantrop şi om politic.

Drumul fusese lung şi obositor; trebuiră să facă două popasuri de noapte ca să se odihnească şi sosiră la Mileşeva după trei zile de mers.

În cea de-a doua zi a călătoriei, pe seară, ajunseră în cantonul Priboi, se îndreptară către Mănăstirea Bania, aflată în vecinătate, pentru a înnopta acolo. Mănăstirea aceasta este o ctitorie din veacul al treisprezecelea, a regelui Serbiei Uroş. Se închinară, se spălară la izvorul făcător de minuni, apoi, plini de voie bună, prinseră să înnoade firul convorbirii pe care o întrerupseseră mai devreme. Cei trei pe care i-am numit se aflau împreună la aceeaşi masă. Pavel din Saraievo spuse:
- Domnilor, mai înainte de a ajunge la Mănăstirea Mileşeva, trebuie să vă dezvălui o taină. Făcând acest drum, avem cu toții acelaşi gând: să împlinim legământul pe care l-am făcut în acest război cumplit, să mulțumim Domnului Dumnezeului nostru că suntem liberi. Eu însă, pe lângă aceasta, mai am încă o datorie, cu care m-a însărcinat răposatul meu părinte.

Toată lumea din Saraievo a auzit de monahia Casiana; i se mai spunea şi „Iulana Cocoşata". Tatăl meu (care fusese foarte apropiat de tatăl Iulanei) mi-a încredințat un înscris în care este vorba despre dânsa. Înainte să moară, tata mi-a cerut ca, îndată ce se va putea, să merg la mănăstirea Mileşeva si acolo să pun acest manuscris cap la cap cu un altul, întocmit de părintele Calistrat, duhovnicul familiei noastre. Şi, pentru că e încă prea devreme pentru a merge la culcare, să vă citesc, cu voia dumneavoastră, manuscrisul pe care mi l-a încredințat tata.
- Da, citeşte-ni-l! încuviințară ceilalți într-un glas.

Pavel scoase atunci din sacul său de călătorie nişte foi îngălbenite de vreme şi începu :să citească. Pe prima pagină sta scris:

„Însemnări despre fiica răposatului meu prieten din tinerețe Nichifor Milici, vechi proprietar din Saraievo, şi despre marele părinte duhovnicesc Calistrat, starețul mănăstirii Mileşeva. Opresc cu străşnicie a se da pe față acestea înainte de moartea mea, sau înainte de sfârşitul ocupației austriece din Bosnia, sfârşit care nădăjduiesc că va sosi cu ajutorul lui Dumnezeu, cât mai curând. Las acest testament fiului meu Pavel sau moştenitorilor săi".

Citind acest înscris, Pavel se opri pentru a ne da câteva lămuriri.
- Trebuie să ştiți, domnilor, că tatăl meu nu era lipsit de talent literar. Publicase în revista „Pagini din Bosnia" o mulțime de poezii şi de articole. El şi Nichifor Milici erau prieteni nedespărțiți. Iar cât despre părintele Calistrat, acesta venea în casa noastră, ori de câte ori se afla în Saraievo. Din păcate, nu mi-l amintesc prea limpede, căci eram foarte mic pe atunci; țin minte că îi sărutam mâna şi că el mă mângâia şi mă binecuvânta. Pe Iula cea cocoşată nu mi-o amintesc pe când era în lume, în schimb o țin bine minte pe monahia Casiana. A tras la noi, în cele trei rânduri când a venit la Saraievo.

Şi acum, ascultați mai departe cele istorisite de tata.

IULA GHEBOASA

Privighetoarea îşi isprăvise cântarea-i de noapte întru slava Ziditorului; în Răsărit se înalța soarele. Soarele uriaş, soarele-idol al închipuințelor păgâne, se înfățişa şi el acum,ca o tipsie mare de aramă din cele făurite de meşterii căldărari pe la iarmaroace, să ducă mai departe, în felul lui, lauda cea duhovicească.

Soare al lui Dumnezeu, soare strălucitor, să nu crezi că tu eşti cel care-i deşteaptă pe locuitorii din Saraievo! Mai harnic decât tine, părintele Calistrat e treaz şi stă dinaintea icoanei Mântuitorului, făcându-şi pravila sfintei Împărtăşanii. Nici n-a terminat bine, că cineva îi şi bate în uşă.

După obiceiul mănăstiresc, părintele aşteaptă să audă rostindu-se, cum e datina în astfel de împrejurări „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi", ca să răspundă la rândul lui „Amin".

Dar, cum cel aflat dincolo de uşă bătea mai departe fără să spună nimic, întrebă:
- Cine-i acolo?
- Eu sunt părinte, deschide-mi! rosti un glas de femeie.

Părintele Calistrat îşi făcu semnul crucii şi deschise uşa. Dinainte-i stătea o făptură mică de stat şi cocoşată; era o fată tânără, în straie bogate, cu o năframă pestriță pe cap. Dar ceea ce sărea în ochi mai întâi de toate era cocoaşa. Părea că fata e cea purtată de cocoaşă, şi nu dimpotrivă.

- lartă-mă părinte, că vin să te supăr aşa de dimineață. Nevoia m-a adus.

Se apropie, sărută cu gândul aiurea mâna părintelui, apoi spuse mai departe:

- Astăzi după liturghie trebuie să cununi pe cineva, nu-i aşa?

- Aşa este, răspunse părintele. Am fost chemat să cunun nişte tineri pe care încă nu-i cunosc.

Fata scoase de sub veşminte un pistol şi strigă:

- Am venit să-ți spun: cu pistolul ăsta am să-l ucid pe mire în fața altarului, după cununie. Da! Iula cea urâtă, Iula cocoşată va face asta, chiar de-ar fi să piară de această armă. Pentru că mirele a fost logodnicul meu, iar el astăzi se căsătoreşte cu alta.

- Dar, fata mea, începu părintele Calistrat... E o biserică aceea! Cununia a fost hotărâtă, vestirile făcute în văzul tuturor, după rânduială, de trei ori. N-am auzit să fie vreo oprelişte la această căsătorie. De ce nu ți-ai făcut întâmpinarea când preotul a întrebat în biserică: „Se împotriveşte cineva acestei căsătorii?"

- Degeaba m-aş fi împotrivit, răspunse ea cu mânie. Doi bărbați au rupt până acum legământul făcut mie, şi toată împotrivirea mi-a fost în zadar. Acum, iată-l şi pe al treilea: de astă dată nu mai pun împotrivă lacrimi de femeie, ci pistolul pe care-l vezi!

Ochii îi străluceau ca ai unei leoaice.

Starețul din Mileşeva se găsi deodată în fața unei situații neobişnuite, greu de dezlegat. Îşi adună puterile şi spuse:

- Aşează-te, copilă dragă. Stai aici, pe canapeaua asta; povesteşte-mi ce-i cu tine.

Tânăra se aşeză iute, cu nelinişte, începu să povestească.

- Părinte, istoria mea e lungă, însă am să o înfățişez pe scurt. Tatăl şi mama mea au murit, şi mi-au lăsat mie întreaga moştenire: turme, păduri, case felurite, negoțuri şi bani. Dar, la ce bun, când sunt cea mai slută de pe fața lumii? Mai mult semăn cu o cămilă decât cu o făptură omenească.

Copila suspină, dar urmă stăpânindu-şi lacrimile:

- M-am împăcat cu soarta-mi amară, hotărând să nu mă mărit niciodată, chiar de mi-ar fi cerut careva mâna. Iată însă că apare un bărbat, un monstru mai bine zis; lucrase în negustoria tatălui meu şi fusese dat afară fiindcă era beţiv, îmi făcea curte; nu era zi să nu-mi laude, pasămite, frumusețea: ce față de înger! Ce ochi, precum cerul! Ce mânuşițe gingaşe şi albe ca zăpada! Ce minunăție de păr! Şi o tot ținea aşa, cu linguşelile-i neroade.

Bătrânul se uită, atunci abia, pe furiş, la fața fetei şi în sinea lui îşi spuse că nefericitul acela nu mințea cu nimic. Cocoaşa însă rupea vraja.

- Ştiam bine că toate nu-s decât minciuni. Dar îmi plăceau; cui nu-i plac minciuni din astea? Sunt singură, n-am pe nimeni pe lume. Şi aşa, când m-a cerut în căsătorie, am spus da. Începând din acea clipă, avea de la mine bani, oricâți voia. Îi dădeam si când îmi cerea şi când nu-mi cerea. Într-o zi a dispărut din Saraievo, fără un cuvânt. Am aflat târziu că s-a căsătorit în Austria, cu o femeie divorțată.

Al doilea a fost un student în medicină, de pe la gurile Kotorului. Pe acesta l-am întreținut până ce şi-a terminat studiile. I-am ajutat din banii mei până şi pe părinții lui, erau oameni săraci. La isprăvirea şcolii, am hotărât să ne căsătorim la vestita mănăstire din Savina. Am venit la biserică, în yiua hărăzită cununiei, împreună cu doica mea, care mă crescuse de mică şi pe care o iubeam ca pe o mamă. Am venit; el însă, nu! Fugise cu o noapte înainte, nu se ştie unde.

- În mănăstirea noastră nu s-a pomenit una ca asta! strigă bătrânul călugăr; şi izbucnind în hohote de plâns, îşi ascunse fața în mâini.

Trei zile am plâns în poala doicii mele, plâns până ce s-a vărsat şi ultima picătură de lacrimă din inima mea.

... Când Pavel ajunse să citească acest episod al studentului în medicină, doctorul Sumrak îşi prinse capul în mâini şi începu a plânge. Toți ceilalți puseră înduioşarea lui pe seama unei inimi simțitoare...

- Te grăbeşti, părinte? întrebă fata.

- Nicidecum, mai avem încă două ceasuri până la liturghie, răspunse părintele Calistrat.

- Mulțumesc. Am să sfârșesc îndată. După aceste două dezamăgiri, am început să urăsc bărbații, socotindu-i pe toți niște prefăcuți si niște vicleni. Am făgăduit, de față fiind doica mea, că nu mă voi mai gândi niciodată la căsătorie.

Din nefericire însă am căzut într-o a treia ispită. Cel de-al treilea pretendent fu un vecin bogat. Copilăriserăm împreună, merseserăm împreună la şcoala parohială. Îl cunoşteam ca pe un cal breaz. Dar cine nu-l cunoştea în Saraievo?! Ce-i drept, îi plăcea mai mult tovărăşia turcilor decât a sârbilor. Se şi legase, de altminteri, frate cu Ismail, fiul mezinului din Bey. Petreceau împreună, bând şi jucând cărți. Pe ei nu-i unea nici Crucea, nici Semiluna, ci cafeneaua şi vânătoarea. lar eu, părinte, m-am împotrivit cu străşnicie cererii sale în căsătorie. Îmi dădeam. seama că nu mă iubeşte. Dar, în pofida a toate, eram îndrăgostită nebuneşte. Într-o zi, pierzând la cărți, a venit la mine cerându-mi să-i dau lui una din prăvăliile mele. I-am dat-o fără să stau pe gânduri. A vândut-o şi şi-a plătit datoria. Oarbă cum eram, i-aş fi dat tot avutul meu. În cele din urmă ne-am logodit. Iar acum, se căsătoreşte alta! Cununã-i, părinte! Dar îți spun că nu-şi va scoate viu pirostriile de pe cap! Am să-l ucid chiar în biserică, pentru ca să tremure întreg Saraievo şi să se înspăimânte toți amăgitorii, toți cei care caută să înşele femei. Dar şi pentru ca Dumnezeul vostru să fie mai cuminte, să nu mai învenineze lumea izvodind hoți şi mincinoşi.

- Fata mea, strigă părintele Calistrat, huleşti! Cu ce-i vinovat Dumnezeu aici?

- Nu! Nu mai cred că Dumnezeu este bun. Credeam odinioară, credeam din tot sufletul. Mă rugam. Cântam în corul bisericii. Dar răutatea oamenilor m-a îndepărtat şi de Dumnezeu şi de Biserică. Astăzi voi fi eu Dumnezeul care face dreptate. Si am să curăț lăcaşul Lui de sângele necurat al celui care şi-a călcat în picioare cuvântul dat. Singură am să-mi fac dreptate, am să fac dreptate pentru mine, Iula cea gheboasă şi pentru toate gheboasele de a căror nenorocire se folosesc bărbații.

- Nu mai huli! strigă părintele. Dumnezeul dreptății există, şi bine făceai înainte crezând aşa cum au crezut şi strămoşii tăi, până ce te-ai lăsat amăgită de oameni îndrăciți. Există Dumnezeu, dar există şi vrăjmaşul Său, Satana. Iar Dumnezeu i-a făcut pe oameni liberi, i-a lăsat să aleagă între El şi vrăjmaşul Lui. Dumnezeu este bun, Dumnezeu nu greşeşte, chiar dacă logodnicii tăi au căzut în jugul diavolului, şi chiar dacă tu ai primit cu uşurătate tovărăşia lor şi te-ai lăsat prinsă în plasă. Astăzi, în zi de Duminică, în ziua Domnului, căieşte-te pentru hulele tale, căieşte-te în fața mea, care sunt slujitorul lui Dumnezeu!

- Nu mă căiesc! Nu mă răzgândesc! Astăzi eu voi fi Dumnezeu şi voi fi deasupra vieții acestui ticălos şi deasupra vieții mele! lartă-mă părinte că te-am supărat.

Se înclină şi ieşi.

Calistrat scrise în grabă un răvaş şi îl trimise celor doi care urmau să se căsătorească, dându-le de ştire că în acea zi nu putea să-i cunune. Iula însă nu ştia nimic despre acest lucru.

PĂRINTELE CALISTRAT

Când toaca de lemn vestea vecernia în lăcaşele creştine, părintele Calistrat se afla într-o veche bisericuță sârbă.

Oraşul Saraievo, nepăsător, şncepea să se veselească. Părintele Calistrat nu lua în seamă această zarvă mai mult, să spunem, decât larma vrăbiilor, sau decât țipătul păsărilor de noapte. El nici nu încuviința; nici nu osândea acest fel de viețuire.

Două căi sunt, spunea dânsul. Calea mănăstirească şi calea lumii.

Cei care apucă pe calea lumească nu-s juruiți să meargă pe această cale până la moarte; călugării, însă, făgăduiesc să rămână călugări până la moarte. Se poate întâmpla ca oamenii din lume, aflându-se la ananghie, dezamăgiți de drumul lor, să se întoarcă şi să caute calea cea strâmtă ce duce la viața veşnică.

Călugării însă n-au cum să fie dezamăgiți, Ei pot cădea şi se ridică din nou; iarăşi cad şi iarăşi se ridică: mereu pe acelaşi drum. Astfel cugeta părintele Calistrat. Ce era pentru el Saraievo, ce era Constantinopol? Aceste cetăți nici nu existau pentru dânsul. El purta într-însul o lume a lui, o lume în care făpturile netrupeşti țeseau o muzică fără pereche cu cea din lumea de aici.

De cincizeci de ani viețuia în aspră nevoință la mănăstirea Mileşeva. În zori, în amurg, cădelnița dinaintea chipurilor de sfinți zugrăviți pe ziduri şi pe icoane; aceşti sfinți îi erau mai aproape decât oamenii. Oamenii înşişi i se înfățişau ca nişte umbre. Pentru părintele Calistrat adevărul se afla dedesubtul icoanelor din vechile zidiri. Ceea ce-i stătea în preajmă, în veşmânt de trup şi de sânge, era pentru dânsul la fel de amăgitor ca şi umbra. Pe morți îi socotea a fi adevărații săi prieteni - cei vii sunt schimbători; dar tocmai pentru aceea nutrea pentru oameni o milă şi o dragoste nesfârşită.

Părintele Calistrat nu intra niciodată în biserica mănăstirii fără să se oprească preț de câteva clipe, dinaintea marii fresce care-l înfățişează pe sfântul Sava.

La ce se gândea în clipele acelea?

„Părinte Sfânt! Tu, la şaptesprezece ard ai lăsat lumea şi te-ai legat cu ferecături de Cel ce ne-a zidit pe noi din bunătate şi ne asteaptă, tot din bunătate, să ne întoarcem la Dânsul. Eu, la douăzeci şi şapte de ani am făcut aceasta. Tu - căpitan; eu - un simplu oştean. Călăuzeşte-mă pe calea ce duce în împărăție! Îmi pun creştetul în poala ta".

Cu toate că se trăgea dintr-o familie de oameni simpli, părintele Calistrat nu era lipsit de învățătură de carte. Tatăl fusese lucrător în Saraievo; el, fiul, îşi terminase studiile la facultatea de teologie din Atena. De două ori fusese chemat să fie episcop; nu primise. Oamenii îl venerau şi nu numai în ținutul din valea Limului ci în întreaga Bosnie şi Herțegovina. Atât creştinii cât şi musulmanii îl socoteau ca având darul tămăduirii, pentru că prin rugăciunile lui mulți bolnavi se vindecau. Şi cei îndrăciți veneau la dânsul. Episcopii i se spovedeau, întrebat care e lucrul de căpetenie pentru un preot, părintele Calistrat răspundea:

- Mai întâi şi mai întâi trebuie să fii în legătură cu Stăpânul; apoi cu sfetnicii lui; şi abia după aceea cu robii lui. Stăpânul este Hristos; curtenii Lui sunt sfinții; robii Lui sunt oamenii. Cel ce are de-a face doar cu robii, nesocotindu-l pe stăpân, stârneşte mânia acestuia.

Părintele Calistrat ştia câte parale fac oamenii din Saraievo. Se ținea departe de furnicarul lor. Dar, din sfântă ascultare față de episcopul locului, venea în oraş. Îşi împlinea cu dăruire îndatoririle de păstor. Slujea fiecăruia nu ca unui om ci ca lui Dumnezeu Însuşi. Din înălțimea cerească unde petrecea duhul lui, pătrundea cu uşurință necazurile omeneşti, căuta să le vindece şi lecuia suferința. Povestea Iulei gheboasa nu-l lăsă în nedumerire, ci stârni într-însul o durere căreia îi răspunse printr-o adâncă reculegere.

Cine poate pătrunde cugetele unui călugăr, ale unui călugăr adevărat? Gândurile lui nu sunt ca ale oamenilor de rând, hoinărind ca un fluture de la o închipuință la alta. Gândurile călugărului sunt mult mai simple. Coborând din cer, el nu poate privi la lucrurile pământeşti decât cu ochi cereşti, scăldând oameni şi întâmplări în lumină cerească. Nici nu poate vedea oamenii şi faptele lor decât întrețesând cerul cu pământul, cu ceea ce este dincolo de natură. Pe scurt, unul ca acesta nu poate gândi înafara rugăciunii, toate cugetele sale fiindu-i adăpate de rugăciune. Aşa era duhovnicul din Mileşeva.

Gândindu-se îndelung la Iula gheboasa, părintele îşi spuse cu hotărâre:

- Nu, n-am nici o putere să o ajut. Cel mai rău este că s-a lepădat de credință. Îl huleşte pe Dumnezeu. Mai înainte de orice, să se întoarcă la Dumnezeu. Pentru că dacă îl omoară pe nefericitul acela şi se omoară apoi şi pe sine, poate că pe el îl scapă de iad, dar o înghite pe ea iadul. Nu, nu pot să o ajut. Doar Tu poți, Dumnezeule preaînalt!

Cu acestea, părintele luă Psaltirea şi începu să citească. Psaltirea are douăzeci de catisme. După fiecare catismă, părintele se aşternea la pământ şi se ruga numai şi numai pentru „roaba lui Dumnezeu Iulana păcătoasa". Rugăciunile părintelui țâşneau din adâncul inimii şi o adăpau cu lacrimi.

„Dumnezeule mare şi puternic, Tu care pedepseşti şi iarăşi Te milostiveşti, Tu care îl mântuieşti pe om pedepsindu-l şi iarăşi iertându-l, mântuieşte pe roaba ta Iulana păcătoasa! Depărtează de la dânsa pe diavolul care îi întunecă duhul şi care te huleşte pe Tine, Cel binecuvântat de oştile îngereşti. Un duh curat, un duh teafăr nu te huleşte. Nu Te huleşte decât un duh cuprins de întunecime. Chiar si soarele Tău cel strălucitor se acoperă de întuneric când luna îl ascunde pământului. La fel şi diavolul cel întunecat a intrat îritr-însa; a intrai în sufletul ei şi Te acoperă pentru ca ochii ei să nu Te poată vedea. Doamne preabun, Doamne milostiv, ai milă de roaba Ta Iulana, luminează-i duhul, împacă-i inima. Străluceşte-o cu Duhul Tău cel Sfânt, ca să se întoarcă la Tine şi să Te cunoască pe Tine, singurul adevăratul Dumnezeu şi Mântuitorul nostru".

Aşa se ruga părintele Calistrat pentru Iulana după fiecare catismă. După ce termină de citit Psaltirea, citi şi Paraclisul Maicii Domnului.

Păsările din Saraievo îşi începeau abia cântecul din zori când, ostenit, părintele Calistrat îşi isprăvi rugăciunile şi se aşeză pe patul său de odihnă.

FAPTE

Iula gheboasa nu ştia că părintele Calistrat oprise căsătoria. Aşa că se duse la liturghie şi se aşeză într-un ungher bine chibzuit, lângă strana din dreapta. Ştia ea că în timpul slujbei de cununie mirele stă de-a dreapta miresei înaintea altarului. Strângea ascuns sub vesminte, pistolul. Nu-şi făcu semnul crucii. Fața îi era albă ca moartea.

Părintele Calistrat vedea toate acestea.

Abia când se termină liturghia, Iula află că n-avea să mai fie nici o căsătorie. Sfârşită de atâta încordare, de-abia nimeri uşa bisericii şi ieşi cu greu, sprijinită de doica sa. La ieşire, îşi pierdu cunoştința şi, fiind dusă acasă, căzu la pat.

Atunci părintele Calistrat se încredință pe deplin că Iula într-adevăr pusese la cale o crimă în biserică. Mă chemă la dânsul - pe mine Ioan din Saraievo - pentru a mă trimite să-i dau de ştire nefericitului aceluia de tânăr, Vule, cum că părintele Calistrat nu avea să-l cunune în biserica din Saraievo nici în duminica următoare, nici mai târziu; niciodată. Şi că dacă totuşi ar fi hotărât să se cunune în altă parte, să aibă grijă ca nu cumva să se afle în oraş despre acest lucru, şi mai ales să nu prindă de veste Iulana.

Auzind toate acestea, mă şi dusei să le împărtăşesc cui era de trebuință. Tânărul mă ascultă, şi în urmă se puse să strige:

. - Am să mă fac catolic, am să mă fac musulman! Totuna-i. Nimeni nu poate să mi-o bage cu de-a sila pe gât pe gheboasa de Iula. Că, dacă o iau în cârcă, o să semăn cu o cămilă cu două cocoaşe!

- N-ai pic de ruşine, băiete? spusei eu. Dumnezeu te aude şi are să-ti plătească aşa cum meriți.

Zicând acestea, mă întorsei acasă la mine.

Nopți dearândul somnul nu se lipi de Iulana. Din pricina marii încordări prin care trecuse nu mai putea să adoarmă. O ținea pe lângă sine pe doică până târziu în noapte, punând-o să-i istorisească mereu câte ceva.

Doica se aşeza lângă pat şi-i povestea despre vremurile apuse, când vorba era vorbă şi prețuia mai mult decât orice înscris din zilele noastre. Cuvântul era de ajuns chiar de-ai fi împrumutat cuiva saci cu aur. Nu se pomenea pe atunci nici de logodne rupte, nici de despărțiri între soți; iar femeile aduceau pe lume câte doispreyece copii şi mai mulți.

Ajungând aici, Iulana îi tăia vorba:
- Oh, doică ce ttiult aş vrea să am şi eu copii! M-aş mărita numai şi numai ca să am copii! Pe bărbați îi disprețuiesc, dar iubesc atât de mult copiii! Poate fi pe lume ceva mai frumos decât copiii? Şi mai ales mulți copii? Nu o floare, ci un mănunchi întreg!... Dar spune-mi, doică, ce crezi despre părintele Calistrat?

- Cred, copilița mea, că este un om sfânt.

- Ei, asta-i! Sfânt! Un prefăcut, ca toți ceilalți.

- Nu, copila mea, nu, mieluşelul meu; el nu-i ca ceilalţi. Trăieşte în sărăcie mai lucie decât oricare nevoiaş din Saraievo; şi cu toate astea ne hrăneşte pe noi toţi cu duh şi cu adevăr. Când slujeşte în biserică - am văzut cu ochii mei, şi nu numai eu - faţa lui străluceşte ca soarele. Până şi turcii îl respectă; îl numesc „Părinţelul". Nevestele lor îi cer să se roage pentru ele, îi aduc copii de-ai lor bolnavi. Este părintele nostru duhovnicesc, porumbiţa mea!

-Gata doică, lasă fleacurile. Du-te de te culcă.

O, Dumnezeule, cât e de nepătruns sufletul omenesc! Pe când vorbea împotriva lui Dumnezeu şi a slujitorului Lui, în străfundul inimii sale Iulana mai găsea încă tărie să se dezică de cuvintele sale: căci în fiecare zi o trimitea pe doică după părintele Calistrat. Părinteie îşi găsi timp pentru dânsa; veni de trei ori într-o singură săptămână.

- Îţi tnulţumesc, părinte, pentru că nu l-ai cununat duminica trecută pe nemernicul acela. Dar, ai să-l cununi duminica ce vine! Duminica ce vine, să ştii, ai să ai doi morţi înaintea altarului: nu mi-am schimbat gândul. O să-l omor şi o să mă omor şi pe mine!

Părintele se cutremură până în adâncul fiinţei sale, ca şi când ar fi auzit vocea vrăjmaşului ieşind din fundul iadului.

- N-ai să-l ucizi, spuse el, nici duminica ce vine, nici în altă duminică. Câtă vreme am să fiu eu în Saraievo, eu, unul, n-am să-i cunun. Linişteşte-te şi aruncă-ţi pistolul în râu. Avem un Judecător mai mare şi decât tine şi decât mine. Dar Acela nu face dreptate din răzbunare ca tine, ci din dragoste. Este o dreptate mai înaltă, o dragoste mai înaltă.

- Ce-o mai fi şi dragostea asta mai înaltă? Tare-aş vrea s-o aflu şi eu! Doar dragostea e peste tot la fel! făcu fată, batjocoritor.

- Copila mea, nu-i poţi vorbi despre iubirea cerească unuia care şi-a pierdut credinţa în Dumnezeu. Numai când te vei întoarce la credinţa pe care o aveai odinioară, numai şi numai atunci ai să fii în stare să asculţi şi să înveţi despre această dragoste mai înaltă, dumnezeiască, dragoste care nu are de-a face cu frumuseţea sau cu urâţenia trupului. Rădăcina din care creşte grăuntele nădejdii, cea care poartă roadele de aur ale iubirii, este credinţa.

Într-alt rând, Iulana plânse mult în faţa părintelui; se căina că Dumnezeu o făcuse aşa de urâtă.

- Dar te încredinţez, fata mea, că Dumnezeu te-a făcut astfel tocmai pentru că te iubeşte nespus de mult. Ia spune-mi, ce-i mai rău: să ai umerii strâmbi, sau să fii orb?

- Oh! E cumplit lucru să fii lipsit de vedere!

- Vezi! Orbirea e cu mult mai îngrozitoare decât beteşugul tău. Am văzut la viaţa mea sute de orbi, dar nici unul dintre ei nu era necredincios. Dimpotrivă, nutreau o credinţă vie în inima lor, iar unii dintre ei cântau laude lui Dumnezeu mai frumos decât cei mai buni preoţii. Infirmitatea ta e o nimica toată, si cu toate astea cârteşti.

Ce-ai fi vrut? Să te facă Dumnezeu frumoasă ca o zână, şi să mai fii şi bogată pe deasupra? Îţi spun că rar am văzut, şi nici n-am auzit vorbindu-se şi nici n-am citit, despre vreo preafrumoasă care să-şi fi folosit frumuseţea altfel decât la pierzarea sufletului său!

A doua zi Iulana se duse din nou la biserica cu pistolul. Punea la îndoială cuvântul părintelui Calistrat, cum că n-avea să-l cunune pe Vule. Dar ce aştepta ea nu sosi. Se întoarse acasă cu doica.

Cu toate acestea, în acea zi se întâmplă un lucru cu mult mai groaznic. În ziua aceea Vule cel ce jurase strâmb făcuse nunta într-o biserică din împrejurimi, afară din Saraievo.

Pe când însurăţeii se întorceau împreună cu nuntaşii de la cununie, se iscă o încăierare şi mirele fu ucis. Mireasa dispăru fără urmă, de parcă ar fi înghiţit-o pământul. Nimeni nu ştia nici cine-l ucisese pe mire nici cine o răpise pe mireasă. Dar un nume flutura pe buzele tuturor. Ibrahim, fiul muezinului.

Pe atunci, stăpânirea turcă din Bosnia era mai nedreaptă ca oricând. Aşa că nimeni nu cuteză să pună plângere împotriva lui Ibrahim, ori să scotocească prin haremul acestuia. Eu, cel dintâi, i-am adus părintelui Calistrat la cunoştinţă cele întâmplate. Părintele s-a ridicat în picioare, s-a aşezat în faţa icoanei rămânând tăcut câteva clipe, apoi a spus: „Dumnezeule, ai milă de sufletul lui!"

Când am adăugat că merg să-i dau neîntârziat de ştire Iulanei că Dumnezeu a făcut dreptate, părintele îmi aruncă o privire aspră:

- Du-te Ioan, zise el, şi spune-i să nu se bucure. Să trimită pistolul în piaţă la vânzare şi cu banii luaţi pe el să cumpere o lumânare pe care s-o aprindă pentru sufletul celui ucis.

Aflând de la mine ceea ce se întâmplase, Iula prinse să bată din palme şi să dănţuiască. Dar când adăugai îndemnul părintelui se opri şi rămase pe gânduri. Apoi se apropie de mine, spunându-mi:

- Părintele are dreptate. Dumnezeu şi-a împlinit partea Sa, iar eu la rândul meu voi face ceea ce doreşte părintele.

Trimise pistolul la vânzare, în piaţă.

Aprinse o lumânare pentru sufletul lui Vule.

După toate aceste întâmplări, doica se mai duse de vreo câteva ori la părintele Calistrat, poftindu-l să mai treacă pe la ele. Părintele însă nu se mai duse.

Aflând că părintele avea să se întoarcă la Mileşeva, Iula merse împreună cu doica sa la chilia lui, într-o dimineaţă.

- Am venit, părinte, spuse doica, să ne binecuvântezi înainte de plecare. Destul te-am supărat până acum.

- Am să te binecuvântez, spuse părintele, însă Iulanei nu-i pot da blagoslovenia mea. Pe ea o să o binecuvântez când îşi va spăla în lacrimi cuvintele rostite împotriva lui Dumnezeu şi nelegiuirea pe care avea de gând s-o săvârşească dinaintea sfântului altar.

Amândouă începură să plângă, Iulana izbucni în hohote, ascunzându-şi faţa în mâini:

- lartă-mă, părinte, salvatorul meu, spuse ea plângând. Tu m-ai împiedicat să fac răutate în lăcaşul Domnului. M-ai oprit să fac de ocară neamul meu şi creştinătatea, înaintea turcilor şi înaintea pururea pomeniților mei părinți.

Şi căzu la picioarele părintelui. Acesta o ridică cu blândețe şi îi spuse:

- Dumnezeu copila mea, a fost mântuitorul tău, nu eu. Fii recunoscătoare față de El, stăruieşte în căință. Astfel vei fi binecuvântată şi te Vei face plăcută lui Dumnezeu. Acum mergi în pace.

IV. CASIANA

Furtuna îl pune pe om la grea încercare. Iar când se iscă furtuna astfel încercarea e şi mai grea. Fără furtună însă, nici marea nu se limpezeşte, nici sufletul.

Într-o zi de vară, pe la începutul postului Adormirii Maicii Domnului, Iulana se afla împreună cu doica sa la mănăstirea Mileşeva. Sufletul îi era răscolit.

- Am venit să te vedem părinte, spuse doica. De când ai plecat, oraşul Saraievo e pustiu. Ai legat-o pe Iula. După Evanghelie, numai sfinția ta poți, dacă vrei, să o dezlegi.

Părintele Calistrat le primi cu dragostea unui tată. Le rândui să locuiască împreună cu închinătoarele care veneau la mormântul sfântului Sava. Dintre acestea multe erau suferinde sau aveau copii bolnavi şi nădăjduiau să se tămăduiască prin rugăciune. Altele, care se vindecaseră în acest fel, sau care primiseră în chip minunat împlinirea lucrului pentru care se rugaseră, aduceau acum drept recunoştință daruri pentru mânăstire. Mai erau şi fete logodite care făgăduiseră, potrivit unui obicei din vechime, să slujească lui Dumnezeu şi Sfântului Sava timp de câteva luni, înainte de căsătorie. Aceste tinere munceau prin mănăstire: dereticau în biserică, lucrau la grădină, vedeau de vaci şi de oi, coseau, spălau, făceau de mâncare. Urmându-le pilda, Iula şi doica începură să muncească şi ele, cot la cot cu dânsele. Părintele Calistrat le spuse cu bunătate:

- Nu, voi odihniți-vă; nu trebuie să vă osteniți. Ele sunt fete de la țară, deprinse cu munca. Vouă vă este destul să țineți post şi să mergeți la biserică. Seara însă, căutați să stați de vorbă cu ele. Chiar şi cei cu ştiință de carte pot învăța multe în tovărăşia lor. Căci au sufletele pline de sfințenie si de evlavie.

Iula primi din toată inima acest îndemn, şi căuta să fie cât mai mult în preajma acestor femei simple, cu toate că, simțind că le stârnea milă cu cocoaşa sa, se sfia să se apropie de ele. Se perpelea ca pe jar. Dar se folosi mult de dânsele, mai ales văzând evlavia lor adâncă şi teama lor de Dumnezeu.

La început îi spunea doicii:

- Simt că nu sunt bună de nimic; nu-s făcută nici pentru lume, nici pentru mânăstire.

Dar încetul cu încetul, furtuna din inima sa începu să se potolească.
Iar după liturghia din ziua Adormirii, mărturisi:

- Doică, mi-ar plăcea mai mult să trăiesc aici decât în Saraievo.

Atât ea cât şi doica doriseră să se împărtăşească de Adormire. Părintele Calistrat însă le spuse:
- Tu, doică, te poți împărtăşi. Tu însă, Iulana, trebuie mai întâi să posteşti şase săptămâni. E un canon uşor. Ştii doar de ce!

Iula se împurpura la față dar nu rosti nici un cuvânt.

Doica însă se grăbi să spună:

- O să postim amândouă, părinte, timp de şase săptămâni, şi o să ne împărtăşim împreună. Cum m-ar răbda inima s-o ştiu pe Iula mea că ține post de una singură?

- N-ar fi ținut post de una singură, surâse părintele cu blândețe; mai e cineva care i-ar fi tinut tovărăşie.

Căci părintele Calistrat postea totdeauna.
Iula începu să plângă. Plângea mult, mai ales noaptea. După ce trecu sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, oamenii se întoarseră pe la casele lor. Prin mănăstire nu mai rămaseră decât femeile bolnave şi cele care îşi aveau de împlinit făgăduința.

Într-o zi, Iula o chemă pe doică:
- Vino repede să-ți arăt ceva. Şi îi arătă un mormânt mic, ascuns în iarbă.

- Uite ce scrie pe piatră: *Monahia Pelaghia.* Cum, doică? Se poate ca într-o mănăstire de călugări să trăiască şi o călugăriță?

- Să-l întrebăm pe părintele Calistrat, copila mea.

Părintele Calistrat le lămuri că sub stăpânirea turcă dispăruseră mănăstirile de femei care înfloriseră odinioară în împărăția sârbească. De aceea, puteai nu o dată găsi prin mănăstirile de călugări viețuind vreo monahie mai în vârstă.

- Oare n-aş putea să mă fac şi eu călugăriță? Cocoaşa doar îmi ține loc de bătrânețe!

- Nu, fata mea, acest lucru nu-i la îndemâna oricui, spuse părintele. Rar se ridică cineva la această stare. Şi doar dintre aceia care pentru dragostea lui Hristos, se urăsc pe sine.

- Păi, eu, părinte, tocmai: îmi urăsc trupul! Îl disprețuiesc, mi-e silă de el!

- Nu acesta-i lucrul de căpetenie; nu ajunge. Trebuie să ne urâm şi sufletul, după cuvântul Mântuitorului: *„Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte chiar şi sufletul său însuşi, nu poate să fie ucenicul meu”* (Luca 14,26).

- Cu ajutorul tău, părinte, am să încerc şi eu să-mi urăsc sufletul, şopti fata, plecându-şi capul.

În ajunul Înălțării Sfintei Cruci, doica Iulanei se îmbolnăvi. În ziua Sărbătorii, părintele Calistrat o împărtăşi pe Iula în biserică iar pe doică în patul ei de suferință. A doua zi, doica îşi dădu sufletul. Fu îngropată lângă biserică.

Iula se simți ca înjumătățită. Acum plângea şi mai mult. Ochii îi erau roşii de atâtea lacrimi. La patruzeci de zile, doica i se înfățişă Iulei m vis spunându-i:

- Tu ai să rămâi aici pentru totdeauna. Să-l asculți pe părintele Calistrat. Cât despre mine, acolo unde sunt, sunt bine.

Iula îi povesti părintelui visul. El îi spuse:

- Este voia lui Dumnezeu. Nimeni nu poate să rămână în mănăstire până ce nu şi-a urât pe omul vechi din sine, până ce nu a pus în loc un suflet primenit, plin de dragostea lui

Dumnezeu.

În ajunul Crăciunului, eu, Ioan de Saraievo, am primit împuternicire să-i vând toate bunurile, înafară de casa părintească, unde viețuiseră toți ai săi şi în care se născuse şi ea. Luase hotărârea să întemeieze în această casă un orfelinat pentru copiii sârbi.

Din prețul vânzărilor, o treime avea să meargă la orfelinat, o treime la mănăstirea Mileseva, şi o treime la biserica din Saraievo, acolo unde voise ea să facă ucidere de om.

M-a numit mandatar al său, dându-mi dreptul de a mai avea pe lângă mine o persoană sau două care să mă ajute. Am făcut totul după cum dorise.

In anul următor, după Paşte, Iula veni în Saraievo. Văzându-şi casa plină de copii, plânse de bucurie:

- Dumnezeu mi-a dat ceea ce mi-am dorit, mulți copii!

Însă nu zăbovi în oraş, ci se întoarse cât putu de repede la mănăstire.

- Nu pot să mai rămân, îmi spuse ea. Aici totul îmi pare străin. Până acum am fost „Iula cea gheboasă", acum sunt doar „gheboasă" - dar nu numai la trup, ci şi la suflet, înainte, nu ştiam că şi sufletul îmi e cocoşat. Însă părintele Calistrat are să mi-l îndrepte. Rămâi cu bine!

Iula petrecu în mănăstire trei ani ca novice. Adună copiii din sat şi alcătui cu ei un cor. Cerceta bolnavii din cătunele apropiate, aducându-le mângâiere şi ajutor. Acum oamenii veneau la mănăstire şi mai des; pe lângă părintele Calistrat, o aveau şi pe ea.

După împlinirea acestor trei ani de aşteptare, părintele Calistrat îi dădu straiul monahal, dinaintea mormântului Sfântului Sava.

O numi Casiana. Iula strălucea de bucurie.
- Îmi place mai mult acest veşmânt decât dacă aş fi mireasa unui rege!

-Dar eşti mireasa unui rege, îi spuse râzând părintele, şi nu a unui rege de rând; mirele tău este regele regilor!

Şi Iula a înțeles.
În ziua de Adormire, după liturghie, părintele Calistrat se aşează în pat si o chemă la sine pe Casiana. Îi înmâna un manuscris, spunându-i:
- Nu am altceva să-ți las. Am scris aici tot ce am spus de-a lungul anilor, până în clipa de față. Astăzi, îngerul Domnului mi-a dat de ştire că peste trei zile va lua sufletul meu. Tu, fata mea, să-ți duci înainte lucrarea şi să sporeşti tot mai mult în dragostea lui Dumnezeu.

Şi într-adevăr după trei zile părintele Calistrat îşi dădu sufletul. Casiana îi ținu lumânarea şi îi închise ochii.

Un mare duhovnic ca părintele Calistrat nu se întâlneşte decât o dată la o sută de ani.

Părinții care i-au urmat în Mileşeva erau mai puțin încercați. De aceea oamenii o iubeau şi mai mult pe Casiana, pentru că ea era adevărata moştenitoare a iubirii şi a evlaviei atât de

înalte, pe care le întrupase şi le dăruise părintele Calistrat.

Am să termin adăugând următoarele: în zilele noastre, dreptcredincioşii sârbi şi chiar şi unii musulmani vin la Mileşeva atraşi de trei lucruri. Acestea sunt: mormântul Sfântului Sava, amintirea părintelui Calistrat şi monahia Casiana.

Slăvit să fie Dumnezeu şi Sfântul Lui, Sava. Dumnezeu să odihnească sufletul părintelui Calistrat, iar maicii Casiana să-i dea sănătate şi viaţă lungă.
Ioan din Saraievo

...Aici se termină, domnilor, manuscrisul tatălui meu, Ioan din Saraievo. Vă mulţumesc pentru atenţia cu care ni-aţi ascultat. Şi acum să mergem să ne odihnim. Ne aşteaptă încă o zi întreagă de călătorie până la mănăstire.

ÎNTRE ZIDURILE MĂNĂSTIRII

Pelerinii noştri ajunseră cu bine la Mileşeva. Acolo ţinură un post mai aspru în vederea Sfintei Împărtăşanii din Joia Mare - ziua celei dintâi Împărtăşiri din lume. Se pregăteau astfel să întâmpine cu bucurie Sfintele Paşti. Luară parte la toate slujbele şi se închinară la mormântul Sfântului Sava. Aprinseră lumânări la mormântul părintelui Calistrat şi la mormântul monahiei Casiana. Pavel era m fruntea tuturor; el aprinse lumânări la toate mormintele din jurul bisericii.

Mormântul Casianei se afla în partea de miazăzi a bisericii. Nici un fel de semn nu ducea într-acolo; aceasta fusese dorinţa ei. Mormântul era aşternut cu plăci de marmură. Pe una din ele sta scris: „Monahia Casiana". Marmura era înegrită de mulţimea lumânărilor pe care le aprindeau credincioşii.

Pe mormânt erau flori, unele uscate, altele abia aduse, precum şi o mulţime de lucruşoare, ofrande pe care oamenii le puneau acolo în semn de recunoştinţă.

Într-o zi, pe când călătorii noştri se aflau la mormântul Casianei împreună cu alţi închinători care aprindeau lumânări, împodobeau mormântul şi se rugau, un ţăran bătrân, privindu-i spuse:

- A ajuns la sfinţenie domnilor, a ajuns la sfinţenie! Îmi amintesc prea bine. Plângea de mila fiecăruia, şi plângea şi de bucurie. Nu s-a mai văzut pe la noi atâta frumuseţe.

- Aferim! strigă şi un musulman de prin partea locului. Aşa este. Dar tare mult a mai suferit! Şi turcii au chinuit-o, şi creştinii. O dată un guvernator otoman a aruncat-o în temniţă şi a poruncit să fie biciuită, pentru că, zicea el, turcii se fac creştini din pricina ei!

Iar nişte haiduci sârbi, dimpotrivă, au bătut-o pentru că obişnuia să se ducă pe la casele musulmane şi să ajute pe turcii nevoiaşi. Şi tot dădeau în cocoaşă! A purtat răni până la moarte.

Suflet sfânt, fie ca osemintele tale să răspândească mireasma Raiului!

Auzind toate acestea bătrânul Sumrak izbucni din nou în hohote de plâns. Şi din nou tovarăşii lui, privindu-l, gândiră ca şi la mănăstirea Banja când Pavel le citise însemnările tatălui său, că bătrânul plânge fiind prea din cale afară de simţitor.

Pavel ii rugă stăruitor pe călugări să caute manuscrisul despre care pomenea tatăl său -manuscrisul pe care părintele Calistrat i-l dăduse Casianei. Nu se găsi nimic. Scotociră prin toată biblioteca, prin tainiţe, printre veşmintele rămase de la călugării răposaţi, prin perne şi prin saltele.

Pierise fără urmă. Mai mult, toţi spuneau că nici nu auziseră vreodată vorbindu-se despre o astfel de scrisoare.

Într-o seară, doctorul se apropie de Pavel, şi îi şopti la ureche:

- Manuscrisul pe care îl căutaţi se află în biserică, sub altar.

- De unde ştii? întrebă uimit Pavel.

- Ştiu. Şi mai ştiu şi altele. Casiana ținea scrisoarea ascunsă sub altar. În fiecare sâmbătă o lua în chilie la ea şi o citea noaptea, ca pe o cărticică de rugăciuni. Iar a doua zi, duminică, o punea la loc!

A făcut mereu acest lucru, de la moartea părintelui Calistrat şi până ce a închis ea însăşi ochii!

Dacă nu a luat manuscrisul cu ea în mormânt, acolo trebute să fie, în sfântul lăcaş.

Şi mai uimit, Pavel îl chemă pe stareț şi merseră împreună în biserică. Acolo, într-adevăr, starețul dădu la iveală de sub altar o teacă de piele în care se afla manuscrisul. Cuprins de o nețărmurită bucurie, Pavel îşi chemă cei doi prieteni şi, împreună cu starețul, intrară într-o chilie să-l citească în liniște.
Spre marea surprindere a lui Pavel însă, doctorul Sumrak murmură că el n-avea să vină cu dânşii. Cunoştea, spuse el, prea bine cuprinsul scrierii părintelui Calistrat, deoarece Casiana i-l dădea şi lui să-l citească; îl citise de multe ori.

Pavel şi Marko Knez se închiseră aşadar într-o chilie împreună cu starețul pe care îl rugară să dea citire manuscrisului, fiind, dintre toți, cel mai obişnuit cu scriitura părintelui Calistrat.

Făcându-şi semnul crucii, starețul începu să citească fără grabă, oprindu-se după fiecare frază. Şi cum ceilalți doreau ca anumite părți să fie citite din nou, îi prinseră zorii.

VI
O SUTA DE CAPETE DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE IUBIREA ÎN HRISTOS

Urmând rugăminții tale, fiică, îți scriu acestea:

1

După cum realitățile lumii cu însuşirile şi lucrările lor, sunt simboluri ale realității spirituale, la fel stau lucrurile şi cu iubirea pământească: ceea ce oamenii numesc îndeobşte „dragoste" nu-i de fapt decât un simbol nedesăvârşit al adevăratei iubiri cereşti.

2

Tot ce este se împarte în: creat şi necreat. Dumnezeu este necreat! Toate celelalte sunt create. Iar iubirea, şi ea, este necreată, este veşnică. Iubirea nu-i o însuşire a lui Dumnezeu, ci însuşi numele Lui, desăvârşirea ființei Lui. Căci ni s-a spus: *„Dumnezeu este iubire”* (1 Ioan 4, 8).

3

Ni s-a mai spus că Dumnezeu este Adevărul, şi Cuvântul. „*Eu sunt Cel ce sunt”,* Eu Însumi, Cel neschimbat. Iar Cuvântul este arătarea Dumnezeului celui ascuns. După cum Adevărul şi Cuvântul sunt în veşnicie la Dumnezeu, la fel este şi Iubirea. Şi precum spune Cuvântul despre Sine Însuşi: „*Eu sunt Alfa si Omega.., începutul şi sfârşitul”* (Apoc. 22, 13), la fel poate spune despre sine şi Iubirea: „*Eu sunt Alfa şi Omega... începutul şi sfârşitul”.*

4

Dumnezeu S-a înfățişat neamului omenesc ca Iubire, prin arătarea Sfintei Treimi întru Unul Singur Dumnezeu; de asemenea şi prin întruparea lui Dumnezeu Cuvântul, în vechiul legământ al Legii, Dumnezeu doar S-a vestit pe Sine, ca Sfântă Treime. Iubirea şi-a luat locul parcă pe nesimțite printre celelalte porunci ale Legii (Deut. 6, 5; Levit 19, 21). Lumea nu era încă pregătită să primească învățătura despre Sfânta Treime, prin urmare despre iubire. Iar iubirea ca poruncă, aflată ultima între poruncile Vechiului Testament, ajunge să fie porunca cea dintâi în Testamentul cel Nou.

5

În lumea închinătoare la idoli, pe lângă credința într-o singură divinitate sfântă era şi o credință în Treime. Hinduşii credeau şi mai cred încă în Trimurti, cei trei mari zei, dintre care unul, Şiva, este potrivnicul, cel care dărâmă ceea ce zidesc ceilalți doi zei, Vişnu şi Brahma. Şi egiptenii credeau în trei divinități, însă ca familie a dragostei trupeşti: Osiris şi Isis creează pe Horus, care-l omoară pe Osiris distrugând acea monstruoasă căsătorie.

Până la Hristos oamenii izbutiseră, prin înzestrarea spirituală ce o aveau şi prin strădanii proprii, să dea naştere unor mari civilizații, şi asta pe toate continentele; însă la înțelegerea dreaptă a lui Dumnezeu ca Unul în Sfânta Treime, şi prin urmare ca iubire, ei n-au putut ajunge.

6

Islamismul, cu toate că este o religie dintre cele mai înalte, nu primeşte în nici un chip învăţătura despre Sfânta Treime. În Coran, această învăţătură este luată în derâdere; pe zidurile Moscheii lui Omar de la Ierusalim se află încrustată următoarea poruncă: „Să ştiţi bine, credincioşilor, că Alah nu are nici un fiu".

Iar tocmai pentru că, potrivit religiei acesteia, Dumnezeu nu are fiu, nu găseşti vorbindu-se nicăieri în Coran despre dragostea lui Dumnezeu ci numai despre dreptatea şi despre milostivirea dumnezeiască. Deşi Mahomed şi-a luat învăţătura din Vechiul Testament, pare-se că n-a citit acolo cuvintele Celui Preaînalt: „*Oare Eu, care deschid pântecele, nu las să se nască!"* (Is. 66, 9). Dar, nu numai Mahomed, ci şi arienii de odinioară, precum şi unitarienii de astăzi, cred la fel.

7

Să ştii fiică, şi să nu uiţi: taina Sfintei Treimi este taina cea mai adâncă a Dumnezeirii. Dumnezeu nu putea să dezvăluie această taină popoarelor fără de Lege; nu putea să o dezvăluie nici prin Lege. Nici prin oameni. Nici prin prooroci. Prin gura profeţilor pe care i-a ales El vestea cu îndeajunsă limpezime doar pogorârea Fiului Său pe pământ, prin care „*pământul se va umplea de cunoştinţa slavei Domnului, întocmai ca apele care acoperă sânul mării"* (Avacum 2, 14; s. 11, 91). Iar învăţătura cea mai de seamă, cunoştinţa slavei lui Dumnezeu în Sfânta Treime, al căreia unul din nume este Iubire, ne-a dezvăluit-o Însuşi Fiul lui Dumnezeu.

8

Tatăl cel veşnic iubeşte pe Fiul şi pe Duhul Sfânt.
Fiul cel veşnic iubeşte pe Tatăl şi pe Duhul Sfânt.
Duhul Sfânt iubeşte pe Tatăl şi pe Fiul.

Într-o unitate de nepătruns, fără despărţire şi fără amestecare. Netrupeşte, duhovniceşte. Din veşnicie în veşnicie, fără început, fără sfârşit, fără schimbare, fără creştere, fără scăzământ, fără timp, fără spaţiu, fără nimic dinafară.

9

Să-ti închipui pe Dumnezeu fără Fiu, sau să ţi-L închipui fără iubire - totuna-i. Fiindcă iubirea trebuie neapărat să se răsfrângă asupra cuiva. Doar ştii prea bine, fiica mea, că atunci când careva dintre noi spune „iubesc", noi şi întrebăm - şi întrebarea se naşte de la sine:
„Pe cine?" Pe cine să iubească Dumnezeu din veşnicie, mai înainte de a fi lumea, dacă nu pe Fiul Său? Oare la zidirea lumii a început El să iubească? Oare atunci abia a început să aibă El în Sine Însuşi iubirea? A câştigat Dumnezeu ceva din zidirea lumii? Ceva ce să nu fi avut El înainte, ceva care să-i fi adus Lui vreo schimbare? Doar e cu totul lipsit de noimă un lucru ca acesta, şi împotriva Sfintei Scripturi, care prin descoperire de sus ne învaţă că în Dumnezeu nu este „nici schimbare, nici umbră de mutare".

10

Cine nu crede că pe Fiul lui Dumnezeu L-a născut Dumnezeu Tatăl, nici nu-L poate numi

Tată pe Dumnezeu. Sau minte când îl numeşte astfel. Sau îi dă doar aşa, un titlu onorific, cum zic copiii mici „tataie" când văd vreun bătrânel. Dar poate va zice cineva: Dumnezeu este Tată pentru toţi oamenii. La aceasta răspundem: Dumnezeu este Ziditorul, nu Tatăl oamenilor. Dumnezeu i-a creat, nu i-a născut pe oameni. Dacă un fierar are fii, os din osul lui, şi mai are şi nişte unelte meşterite de el, oare nu va face nici o deosebire între copiii lui şi lucrurile pe care le-a făurit? Aşadar cine numeşte pe Dumnezeu Tată, fără să-L recunoască pe Fiul Său cel veşnic, singurul prin care din creaturi putem ajunge şi noi fii, minte. Apostolul lui Hristos spune răspicat: „*Oricine tăgăduieşte pe Fiul nu are nici pe Tatăl”* (Ioan 2, 23).

11

În Crez, ne mărturisim credința „Într-Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Unul născut, care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți „vecii". „Născut, nu făcut". Cum să le mulțumim sfinților părinți ai Bisericii care au cuprins în cuvinte şi au pecetluit acest adevăr, fără de care, vorbind de Tată fără a vorbi şi de Fiul Lui, am fi rămas mincinoşi? Căci, iarăşi, dacă Tatăl nu are fiu, cum să fie Tată, şi cum, cu ce drept să se numească Tată? Atunci toată cuvântarea noastră despre iubire n-ar fi decât un cântecel nostalgic, lipsit de orice temei şi de orice îndreptățire.

12

Dumnezeul iubirii nu are îndreptățire decât în Dumnezeul Sfintei Treimi. Aceasta, fiică, este cheia întregii taine a Iubirii, S-o ai totdeauna la tine. Şi crede ce spune marele Sfânt: „Iubirea e mai dulce ca viața". Şi mai tare decât moartea, adaug eu.

13

Să avem pururea întipărit în cugetul nostru, atunci când vorbim despre iubirea din Sfânta Treime, că Dumnezeu este iubire, şi iubire cu totul în duh. Într-atât Îl iubeşte Tatăl pe Fiul, încât este cu totul în Fiul. Iar Fiul într-atât iubeşte peTatăl, încât cu totul este în Tatăl; şi Duhul Sfânt este în iubire cu totul în Tatăl şi cu totul în Fiul. Fiul lui Dumnezeu mărturiseşte despre aceasta spunând: “ *Eu sunt în Tatăl şi Tatăl este în Mine”.* (Ioan 14, 10). La fel este Fiul şi în Duhul Sfânt şi Duhul Sfânt este în Fiul. Scriptura mărturiseşte că Hristos cel înviat „suflă" asupra ucenicilor şi le spune: “*luați Duh Sfânt*“ (Ioan 20, 22). Ori nu poate cineva să dea decât ceea *ce* poartă în sine.

14

Propriu iubirii, fiică, este dorința de a fi în adânc una cu persoana iubită, în dragostea-i arzătoare, Tatăl vrea să se cufunde în Fiul şi să fie una cu El. La fel şi Fiul în Tatăl. Tot astfel este şi dragostea Duhului Sfânt. Dar, în chip de neînlăturat, fiecare rămâne ceea ce este. De aceea se spune că Sfânta Treime este „fără amestec şi fără despărțire". Este nedespărțită pentru că este de o ființă; este neamestecată, pentru că fiecare persoană are ipostasul său deosebit.

Sfânta Treime este întreita flacără a ființei, a vieții şi a iubirii. Iar puterea dragostei pe care fiecare persoană dumnezeiască o poartă celorlalte două vine chiar din această nedespărțire şi neamestecare a celor trei. Pentru că, din iubire, fiecare vrea să înalțe şi să preamărească pe celelalte două din sfânta Treime. De aceea şi spune Fiul lui Dumnezeu: „*Tatăl este mai mare decât mine”* (Ioan 14,28).

Să aprindem şi noi de la acest mare foc măruntele, neînsemnatele noastre făclii ale dragostei pământeşti care fumegă şi abia pâlpâie şi se sting la cea mai slabă adiere.

15

Iubirea de sine însuşi nu este iubire, este egoism. De aceea când vorbeşte despre Alah, Mahomed nici nu pomeneşte despre iubire, ci numai despre dreptate şi despre milostivire. Iar; iubirea dintre doar două persoane trece repede, se preface în durere; de aceea în Vechiul Testament" sterpiciunea se socoteşte un blestem. Iar iubirea adevărată este cea între trei persoane. Aşa este pe pământ, fiindcă aşa este în ceruri. De aceea numărul trei joacă un rol de seamă în lucrările Ziditorului, cel care este Unul în Treime.

16

Iubirea n-a odrăslit din pământ, ci este un dar din ceruri. Sfântul Casian spune: „Iubirea este numai şi numai a lui Dumnezeu şi a acelora care au înnoit într-înşii zidirea după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Iubirea conştientă presupune o persoană conştientă, nu un principiu sau o idee sau un lucru impersonal. O iubire căreia nu i se poate răspunde nu poate fi iubire. Un lucru lipsit de raţiune sau o idee sau un principiu, fie dumnezeiesc sau omenesc, nu poate răspunde iubirii noastre. Nu vorbim aşadar de o astfel de dragoste, ci de dragostea între persoane, „fără despărţire şi fără amestecare".

17

Numai o persoană desăvârşită cu o conştiinţă desăvârşită, cu un duh desăvârşit, cu o putere desăvârşita, poate avea o iubire desăvârşită.

Dumnezeul nostru este acea persoană. Iar lupta pe care orice om o duce pentru propria-i persoană, şi ea dovedeşte că Ziditorul este o persoană. Oamenii preţuiesc mai presus de orice iubirea, pentru că Ziditorul este Iubire. Aşa este dintru început, astăzi şi în vecii vecilor.

18

Întotdeauna, ceea ce este inferior se dovedeşte prin ceea ce este superior; niciodată dimpotrivă. Astfel, existenţa omului se dovedeşte prin cea a fiinţelor şi a puterilor de deasupra lui. Un filosof european a spus: „Cuget, deci sunt"; această sentinţă s-a răspândit în lumea toată ca şi când ar fi cine ştie ce mare lucru. Dar poate el să cugete orice-i trece prin cap; eu nu sunt, cu toate acestea, dacă deasupra mea nu este Cineva care să mă fi făcut, pe mine şi lumea întreagă.

Dacă Dumnezeu nu este o fiinţă raţională mai înaltă decât persoana mea, e limpede că nu exist, că sunt doar o vedenie trecătoare, o umbră, o pulbere stârnită preţ de o clipă de suflarea unei adieri, chip efemer menit să cadă din nou în praful din care s-a ridicat, fără să fi avut vreo ţintă, fără să fi lăsat vreo urmă. La fel e şi cu iubirea. Dacă nu există în Dumnezeu şi nu vine de la Dumnezeu, iubirea nici nu-i altceva decât o dorinţă nostalgică, pe care oamenii o folosesc ca să se îmbete - mică absurditate menită să îndulcească puţin absurditatea cea mare a vieţii.

19

„Dumnezeu este iubire şl cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu şi Dumnezeu rămâne întru el” (I Ioan 4,16).

Veacuri de-a rândul şi generaţii după generaţii au aşteptat oamenii să audă aceste cuvinte care dau viaţă şi lumină, aceste stele care ne îndreaptă calea, ca steaua Betleemului. Aceste cuvinte Apostolul le-a auzit cu urechile lui, le-a simţit puterea şi ni le-a dat aşa cum le-a primit de la Domnul său. Dumnezeul cel veşnic este Dumnezeul adevărului şi al iubirii. Nu are nimic de-a face cu zeii cei mincinoşi şi îndemnători la ură. Descoperindu-ne acestea, Hristos a prăbuşit tot panteonul politeismului în care imaginaţia omenească aşeza pe socluri la fel de înalte pe zei - fie ei buni, fie răi.

20

Nu-i uşor să înţelegi pentru ce a creat Dumnezeu lumile: lumea îngerească mai întâi, apoi lumea naturii materiale cu omul în frunte. De ce a creat Dumnezeul cel trinitar, desăvârşit şi ajungându-şi Sieşi, lumi mai prejos de Sine? Mai prejos: pentru că nu se poate crea un lucru care să fie egal cu cel ce-l creează; naşte, da! se poate: Dumnezeu Tatăl a născut un Fiu care este egalul Lui. Omul poate şi el da naştere unor copii care să-i fie, în ceea ce priveşte fiinţa şi existenţa, egali.

Aici singură Biserica dă răspunsul: toate lumile, văzute şi nevăzute, le-a zidit Dumnezeu din preaplinul iubirii care este în Sine, Fiul Său, pentru a-i plăcea Fiului Său. Ca să-I placă Fiului Său din necesitate? Dumnezeu nu are nevoie de nimic care să-L fericească. Întreita-I iubire întrece orice fericire şi orice bucurie. El care este desăvârşit, care-şi este destul Sieşi, de nimic nu are nevoie, pentru că are totul în Sine Însuşi.

21

În nesfârşita-I iubire pentru Tatăl, Fiul a vrut să-I placă zidindu-I mulţi fii care să-I fie Lui fraţi; inferiori Lui, dar prin înfiere deopotrivă. Şi în Sfatul cel veşnic, Tatăl şi Duhul Sfânt din iubire pentru Fiul, s-au înţeles cu Acesta să zidească lumile. Astfel, prin Fiul, s-au făcut toate. „*Toate prin El s-au făcut”* (Ioan 1,3). Fiul lui Dumnezeu se mai numeşte şi Logos al lui Dumnezeu, sau Cuvânt al lui Dumnezeu, adică chip al lui Dumnezeu (Col. 1,15-l7). Într-adevăr: Cuvântul lui Dumnezeu prin care ni s-au dezvăluit mărirea, slava, înţelepciunea şi iubirea lui Dumnezeu. Şi cui s-au dezvăluit? Lumilor nou zidite.

22

Pentru că printr-însul s-au făcut toate, Fiul este cârmuitorul lumilor, dinaintea Sfatului celui veşnic, şi s-a oferit de bunăvoie pe Sine drept jertfă ca un miel nevinovat şi neprihănit, „*mai înainte de întemeierea lumii”* (1 Petru 1,20).

Aşa a început nemaipomenita aventură, epopeea zidirii lumii, a căderii, a răscumpărării, a învierii şi a înnoirii, după cum s-a spus şi s-a proorocit; şi totul a fost din iubire, căci Dumnezeu este iubire şi nu are alt scop decât iubirea. preaiubita mea fiică de Dumnezeu iubitoare şi de Dumnezeu iubitoare.

23

Dumnezeu a făcut puzderiile de ființe cereşti raționale: de la arhangheli până la îngeri, duhuri netrupeşti; i-a făcut după chipul lui Dumnezeu, frumoşi şi puternici şi liberi. Dar, unul din îngerii cei mai înalți, Satan, sau Lucifer (îngerul luminii) şi-a folosit strâmb libertatea avută. El s-a depărtat nemăsurat de mult de prezența lui Dumnezeu, şi împreună cu legiunile de îngeri care l-au urmat, s-a prăbuşit în iad, în întunericul cel mai adânc.

Dumnezeu, potrivit Sfatului Său cel veşnic l-a făcut pe Adam - omul, şi pe Eva - femeia; i-a făcut cu trup şi i-a aşezat în Rai. Dar Satan i-a amăgit prin viclenia şarpelui, iar ei au păcătuit împotriva lui Dumnezeu. Satanei, Dumnezeu nu i-a iertat păcatul - prea de sus căzuse Satan! Omul însă fusese înşelat. Pe Adam, Dumnezeu a vrut să-l ierte, nu însă fără o căință din partea omului; şi nu fără o jertfa pe măsură. Fiul Tatălui, Mielul lui Dumnezeu, a venit ca să fie jertfit pentru slobozenia lui Adam si a neamului omenesc. Din iubire. Dat spune cineva că a fost nevoie să se facă şi dreptate? Într-adevăr, să se facă dreptate - dar dreptatea este şi ea cuprinsă în iubire.

24

„Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, ca pe Fiul Său cel Unul Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem... nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi şi a trimis pe Fiul Său jertfă de ispăşire pentru păcatele noastre” (Ioan 4,9-l0), Prin urmare Dumnezeu Şi-a arătat mai întâi dragostea față de noi, şi aşteaptă ca şi noi să-I arătăm dragostea noastră. Pentru iubirea adevărată vom primi răsplată veşnică; pentru iubirea nesocotită, pedeapsă veşnică. Fiindcă în veşnicia de dincolo de timp, nimic nu-i schimbător, totul e veşnic: şi fericirea şi chinul.

25

În Iisus Hristos Fiul, Dumnezeu şi-a arătat iubirea „care întrece toată înțelegerea". Acela prin care Sfânta Treime a făcut lumea, a venit ca om purtând trup, tocmai pentru a arăta lumii iubirea Sfintei Treimi, de care lumea până atunci nu ştiuse. În singurul fel vrednic de o mare iubire: prin chenoză, prin slujire, prin suferință şi în cele din urmă prin jertfa de sine.

26

În povestiri şi cântece cavalereşti, citim că pentru iubitele lor cavalerii îndurau cu bucurie orice suferințe şi înfruntau adesea chiar moartea. Dar acele iubite erau vrednice de dragostea şi de jertfele lor - cel puțin aşa spun poeții. Domnul nostru, dimpotrivă, fiind Însuşi fără păcat şi fără prihană, a îndurat chinuri şi o moarte cumplită nu pentru o iubită pură şi plină de credincioşie, ci pentru nişte păcătoşi, pentru nişte ucigaşi, pentru nişte mincinoşi, pentru nişte hoți şi tâlhari nesătui, pentru nişte suflete murdare şi stricate, duhnind a moarte, moarte înainte de a muri. „*Căci cu greu va muri cineva pentru un drept; dar pentru cel bun poate se hotărăşte cineva să moară. Dar Dumnezeu îşi arată dragostea Lui față de noi prin aceea că, prin noi, Hristos a murit când noi eram păcătoşi”* (Rom. 5,7-8).

Nu aceasta este iubirea care întrece orice înțelegere?

27

Iubirea „*nu caută ale sale”* (l Cor. 13,5), spune Apostolul luând pilda Domnului său. Toate cuvintele şi toate faptele Sale, Fiul le înfățişează Tatălui. „*M-am coborât din cer, nu ca să fac*

voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine” (Ioan 6,38). „*Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine şi să săvârşesc lucrul Lui”* (Ioan 4,34). „*Cele ce am auzit de la El, Eu acestea le grăiesc în lume”* (Ioan 8,26). „*Precum Tatăl Mi-a poruncit, aşa fac”* (Ioan 14,31) „*Ca să cunoască lumea că Eu iubesc pe Tatăl”* (Ioan 14,31). (O, dacă fiii oamenilor şi-ar iubi astfel părinții!) Aşadar Fiul se leapădă de voința Sa şi se lasă cu totul în voia Tatălui, fără să caute slava Sa, ci slava Tatălui. Tot aşa iubeşte şi Tatăl pe Fiul, „*şi-I arată Lui toate câte face El”* (Ioan 5,20). „*Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”* (Ioan 5,22). În sfârşit, „*Tatăl iubeşte pe Fiul şi toate le-a dat în mâna Lui”* (Ioan 3,35).

28

Duhul Sfânt ia parte întru totul la iubirea Tatălui şi a Fiului. Prin Duhul Sfânt a fost cu putință naşterea Fiului, din fecioara nenuntită, Maria, Duhul Sfânt s-a arătat în chip de porumbel la Botezul Domnului. Din apa Iordanului, Iisus a ieşit plin de Duhul Sfânt. Prin Duhul Sfânt scotea Iisus demonii din oameni. Duhul Sfânt a coborât asupra apostolilor la *Cincizecime. Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptățit în Duhul* (1 Tim. 3,16). „*Câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu sunt fii ai lui Dumnezeu.”* (Rom. 8,14). Singura hulă care nu se iartă este hula împotriva Sfântului Duh (cf. Matei 12,31). Duhul vieții, al puterii, al înțelepciunii, al adevărului, al rugăciunii, al păcii, al bucuriei, al mângâierii, sălăşluieşte în cei care cred în Hristos, ca în templul Său, şi duce mai departe lucrarea lui Hristos, unindu-i pe cei credincioşi într-un singur trup sfințit, Biserica, „*stâlp şi temelie a adevărului”* (1 Tim. 3,15). Şi mai presus de toate, „*iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel dăruit nouă”* (Rom. 5,5).

29

Când se spune aşadar: Dumnezeu este iubire, înseamnă că toată Sfânta Treime este iubire: Tatăl este Iubire, Fiul este iubire, Duhul Sfânt este iubire. Acesta-i izvorul şi arhetipul iubirii între îngeri şi între oameni. Izvorul care dă fără să se împuțineze, care primeşte fără să se îmbogățească.

30

Ascultă, fiică, aceste cuvinte despre nespusa îndrăzneală a iubirii: din iubire Fiul omului se smereşte, învață, îngrijeşte, hrăneşte, adapă, îndreaptă şi cârmuieşte, dă bucurie, îndură chinuri, iartă şi moare: „*Fiul omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El şi să-şi dea sufletul răscumpărare pentru mulți”* (Matei 20,28). Când slujeşte, slujeşte cu bucurie, când este jertfit se jertfeşte de bunăvoie; fără să-i pese de Sine, ci privind necontenit spre sărbătoarea iubirii cereşti veşnice, spre celelalte două fețe ale Sfintei Treimi. Este uşor pentru cine are iubirea. Nil Sinaitul spune: „De îndată ce dobândeşti sfânta iubire, totul îți este uşor de făcut, uşor de îndurat. Iar fără dragoste nu este nici odihnă, ci totul îți este plin de trudă şi cu neputință".

31

Iubirea este bucurie. Prețul ei este jertfa. Iubirea este viață, iar prețul vieții este iubirea.

32

Iubitorii de bogății, de putere şi de glorie, caută mereu alți şi alți oameni ca să-şi îndestuleze

aşa zisa lor, nesocotita lor iubire. Aceştia sunt mereu gata să sacrifice iubirii lor, totul - totul, în afară de ei înşişi. Singurul lucru de care se tem e să fie în slujba altora, să se jertfească ei pentru alții. Prinții acestei lumi şi căpeteniile oamenilor au trimis la moarte legiuni întregi numai ca să-şi câştige ei glorie şi avuție. Iată lucrarea Satanei, ucigaşul de om. Cu totul alta e lucrarea Domnului nostru, prietenul omului, care a coborât de pe tronu-I ceresc şi plin de slavă pentru a arăta prin slujirea Sa şi prin jertfa de Sine, cât de mare e iubirea lui Dumnezeu pentru oameni. Iubirea lui Hristos e pilda celei mai mari îndrăzneli, în fața acestei vitejii tremură moartea şi iadul.

33

Să privim acum fiică, spre zorii omului. Câtă vreme a avut în Sine dragostea de Dumnezeu, Eva era ascultătoare, îl iubea pe Dumnezeu din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul ei, cu o iubire sfântă. Dragostea pentru Adam şi pentru splendorile Raiului pălea în fața acestei iubiri. Ce iubea, iubea pentru dragostea lui Dumnezeu, iubea în Dumnezeu. Nu socotea vrednic de iubire nimic ce n-ar fi fost scăldat în lumina Ziditorului. Sufletul ei, îmbrăcat în veşmântul uşor, străveziu, al trupului, era plin de dulceața dragostei dumnezeieşti, în iubirea ei pentru Domnul Dumnezeu, putea să se ia la întrecere cu Heruvimii. Nici o dorință străină de Dumnezeu nu-şi făcea loc în inima ei, nu-i tulbura cugetul. Trăia şi respira în iubirea lui Dumnezeu şi era fericită. Aşa era mama neamului omenesc, aşa era şi Adam, strămoşul nostru.

34

Adam şi Eva erau dumnezei, mici dumnezei, cum sunt şi îngerii în ceruri. Să nu te sperii de aceste cuvinte, fiica mea; le găseşti adesea în sfintele cărți al dreptei credințe. Şi însăşi Sfânta Treime mărturiseşte că Adam şi Eva erau dumnezei: „*Să facem om după chipul nostru”* (Fac. 1,26). Mai târziu, proorocul David a spus, şi mai desluşit: „*Dumnezei sunteți şi toți fii ai Celui Preaînalt”* (Ps. 81,6). Aceste cuvinte au fost rostite şi pecetluite de buzele Mântuitorului lumii: „*Dumnezei sunteți”* (Ioan 10,34). Pe acest temei sfătuieşte Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Să ne deschidem cu totul în fața Domnului, ca să-L primim cu totul în noi şi prin El să fim dumnezei". Aşa spun şi mulți alți teologi de duh insuflați ai ortodoxiei.

35

Câtă vreme vederea lui Dumnezeu ardea în sufletele lor, Adam şi Eva au fost cu adevărat dumnezei, în măsura .în care Domnul le hărăzise să existe din iubirea Lui. În răspunsul Său la întrebarea prostească a saducheilor, Mântuitorul spune: „*La Înviere nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer”* (Mat. 22,30). Ori, îngerii au fost numiți prin gura Proorocului „dumnezei": „*Dumnezeu a stat în dumnezeiscă adunare şi în mijlocul dumnezeilor va judeca”* (Ps. 81,1).

36

Ce fel de dumnezeu ar fi acela, cât ar fi el de mic, care n-ar fi stăpân pe faptele lui? Vezi însă că singur Marele Dumnezeu îşi foloseşte bine libertatea. Satan, un dumnezeu mic, cu libertatea ce-a avut-o şi-a făcut rău şi sieşi şi altora. Dar tocmai asta au făcut şi strămoşii neamului omenesc! Şi de cum şi-au pierdut iubirea, duhul lor a şi fi fost lovit de orbenie. Păcătuind, nu mai eşti liber: dacă Eva ar fi rămas în dragostea lui Dumnezeu ar fi dat naştere, cu Adam împreună, unor prunci „*nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă*

bărbătească, ci de la Dumnezeu” (Ioan 1, 13).

37

Numai o clipă de uşurătate şi Eva, prietena lui Dumnezeu, a şi căzut în capcana strâmbătorului de libertate. Satan, vrăjmaşul lui Dumnezeu, arhanghelul ajuns *„tatăl mincinunii, ucigătorul de oameni”* (Ioan 8,44), a înşelat-o, picurându-i în urechi şoaptele lui mincinoase.

I-a spus: „Hai, mâncaţi din rodul pomului oprit! Atunci or să vi se deschidă ochii, o să fiţi ca Dumnezeu. Dumnezeu ştie asta, şi tocmai de aceea v-a oprit, ca să nu ajungeţi ca El. E gelos, nu vrea să aibă vreun rival".

Urechile Evei s-au plecat la aceste vorbe, vederea-i duhovnicească s-a tulburat, cugetul i-a fost cuprins de nedumerire. Şi s-a încrezut în uneltitorul — împotriva lui Dumnezeu! A dat crezare minciunii împotriva adevărului! L-a urmat pe ucigaşul de om - împotriva iubitorului de om! Şi, de cum s-a încrezut în şarpele cu chip înşelător, în minciuna învăluită, sufletul ei şi-a pierdut armonia, strunele muzicii duhovniceşti din sine s-au rupt, iubirea pentru Ziditorul, pentru Dumnezeul iubirii, s-a stins.

38

Apa tulbure nu poate oglindi un chip. Nici Eva nu-L mai poate vedea pe Dumnezeu în oglinda întunecată a sufletului său. Se uită la pomul cunoştinţei binelui şi răului. Se uită şi în sufletu-i tulbure: nu-L mai vede pe Dumnezeu. Dumnezeu a lăsat-o singură. Pe Dumnezeu şi pe diavol nu-i poţi cuprinde în una şi aceeaşi privire! În cine să-şi mai afle Eva un reazem acum? Nu-l mai are decât pe Satana. Nu mai are decât ochi trupeşti. Se uită cu ochii aceştia şi vede: fructul oprit e bun la mâncare, e frumos la vedere, mai dă şi ştiinţă! Vai însă! Dă nu numai cunoştinţa binelui, ci şi a răului. Iar amestecul de bine cu rău dă naştere numai la rău, nu şi la bine.

În locul iubirii, viaţa Evei se umple acum de trei dorinţe: dorinţa trupului, dorinţa de stăpânire şi dorinţa de iscodire. L-a pierdut pe Dumnezeu şi acum caută să se sprijine de lucruri. Lipsa lui Dumnezeu i-a lăsat însă în suflet un gol pe care nu-l poate umple nici cu lumea întreagă, de-ar fi a sa.

39

Odată despărţiţi de iubirea lui Dumnezeu, pe Adam şi pe Eva i-a cuprins frica - tovarăşa nedespărţită a păcatului. S-au văzut goi. Cât rămăseseră în dragostea lui Dumnezeu, Dumnezeu strălucea într-înşii ca în nişte lăcaşuri ale Sale sfinte. Pe dinafară erau înveşmântaţi în lumină, nici nu băgau de seamă că au trup. Înainte de a păcătui nu-i stingherea faptul că sunt goi, nu se ruşinau. Dar când s-au încuibat în ei cele trei dorinţe, înlocuind iubirea, vederea lor în duh s-a întunecat şi ei au început să-şi vadă trupurile cu ochi trupeşti. Când sufletul se goleşte, când e lipsit de duhovnicească bucurie, el nu mai poate vedea decât ce-i arată ochii trupeşti.

40

Pomul cunoştinţei purta şi roade ale binelui, şi roade ale răului, amestecate. Cele ale răului

îmbiau, cum e felul lor, nu prin dulceață, ci prin frumusețea dinafară, prin culorile lor țipătoare. Stârnită de curiozitate, femeia a luat şi a mâncat mai întâi din fructul răului, apoi dintr-al binelui. De aceea l-a zămislit mai întâi pe Cain cel rău, apoi pe Abel cel bun. Şi după ei s-au născut mai departe, de-a lungul veacurilor, din neam în neam, când răi, când buni.

De aici atâtea înfruntări, lupte şi războaie care au umplut istoria omenirii.

Istoria lumii nu este altceva decât un uriaş pom al cunoştinței binelui şi răului.

41

Fiica mea, sunt unii care iau uşor păcatul Evei. „Ce mare lucru dacă a luat din fructul oprit?" spun ei. Dar spun aşa nu numai ca s-o îndreptățească pe strămoaşă, ci şi pe ei înşişi, cei înşelați de păcat. „Tatăl minciunii" l-a numit mincinos pe Dumnezeu iar Eva l-a crezut! Dar nu-i cumplit lucrul acesta? „N-o să muriți, aşa cum v-a spus Dumnezeu" i-a strecurat el femeii, „ci de îndată ce-o să gustați din fructul oprit o să fiți dumnezei ca El". Dacă ar fi spus: o să fiți dumnezei ca mine, ar fi fost mai aproape de starea de fapt a lucrurilor. Femeia a crezut că Dumnezeu minte! A crezut că diavolul spune adevărul! Toată lucrarea aceasta a despărțirii de Dumnezeu şi apropierii de începătorul minciunii (cu alte cuvinte pierderea iubirii, agonisirea dorințelor trupeşti) se iscase în sufletul Evei încă înainte ca ea să se apropie de fructul oprit. Sufletul închipuie, trupul îndeplineşte.

42

Odată ce au rămas lipsiți de iubirea lui Dumnezeu, singura iubire adevărată, oamenii au început să numească „iubire" toate patimile şi poftele lor. Au numit „iubire" pofta cărnii, nesațul de avuții, curiozitatea iscoditoare, unirea trupească, grija de multe, setea de putere şi stăpânire, goana după onoruri. Şi ei numesc „iubire" toate acestea din pricina uneltirilor Satanei, care vrea să-i facă să uite de adevărata iubire, iubirea cerească, singura care nu e înşelătoare. Şi ei sunt asemeni unui prizonier care închis în celula lui, îşi rupe în bucățele coltucul de pâine negru şi amar, dând fiecărei fărâmituri numele bunătăților de la ospețele de odinioară, cu care se desfăta pe când era liber. Aşa, amăgindu-se singur, înghite pâinea cumplită a închisorii.

43

Aceste dorințe fără de număr, vlăstare ale poftei trupeşti, nu vor putea niciodată să țină locul adevăratei iubiri, nici să-i facă pe oameni fericiți. Dimpotrivă, sporesc nenorocirea lor, pentru că ceea ce-i ademeneşte de departe, de aproape îi scârbeşte. Roză pare, după floare - după fruct, e mătrăgună. Puzderia de dorințe fărâmițează inima omului, iscând lupte lăuntrice, ca şi lupta dinafară, între fiii omului.

Acest lucru îl arată în chip minunat Apostolul lui Dumnezeu. Iată ce spune Iacov, fratele Domnului: „*De unde vin războaiele şi de unde certurile între voi? Oare, nu de aici: din poftele voastre care se luptă în mădularele voastre? Poftiți şi nu aveți, ucideți şi pizmuiți şi nu puteți dobândi ce doriți... Cereți şi nu primiți, pentru că cereți rău, ca voi să risipiți în plăceri."* (Ioan 4,l-3)

Şi Petru: „*Iubiților, vă îndemn ca pe nişte străini ce sunteți şi călători aici pe pământ, să vă feriți de poftele cele trupeşti care se războiesc împotriva sufletului"* (Petru 2,11). Şi Pavel:

„*În Duhul să umblaţi şi să nu împliniţi pofta trupului”* (Gal. 5,6). Aşa ne învaţă ei, precum şi multe altele asemenea.

44

Fiica mea, odată cu iubirea oamenii au pierdut şi conştiinţa adevărului. Căci dragostea şi adevărul sunt de nedespărţit. Şi de aceea, după cum mulţimea de dorinţe a înlocuit iubirea, la fel şi mulţimea ideilor mincinoase a înlocuit adevărul, iar zeii mincinoşi pe singurul Dumnezeu adevărat. Oricărei dorinţe omeneşti îi răspunde câte o zeitate mincinoasă.

Acest lucru apare limpede în toate mitologiile, mai ales în cea a grecilor, care a fost elaborată în chip amănunţit de către poeţi care au şi răspândit-o din păcate. Patimile şi poftele omeneşti s-au întins şi asupra zeilor, şi oamenii „*s-au rătăcit în gândurile lor şi inima lor cea nesocotită s-a întunecat. Zicând că sunt înţelepţi, au ajuns nebuni”* (Rom. 1,2l-22). Ori, nebunia aceasta e mai primejdioasă decât celelalte.

45

Cu cele trei pofte care le-a stârnit îrt sufletul Evei, ca să scoată de acolo iubirea, duhul cel rău l-a ispitit şi pe Mântuitorul, în pustie. Anume: dorinţa de îndestulare trupească, dorinţa de cunoaştere şi dorinţa de stăpânire. Acestea toate însă, fără Dumnezeu, împotriva lui Dumnezeu şi a iubirii Sale. Dar Iisus l-a izgonit de la Sine, aşa cum nu a făcut Eva: „*Piei, satano”* (Mat. 4,10).

46

Iată ce a făcut Fiul lui Dumnezeu pentru oameni, chiar de la începutul lucrării Sale mântuitoare. Iar la sfârşit, Iisus le spune ucenicilor: „*Vine stăpânitorul acestei lumi* (adică prinţul minciunii şi al tuturor dorinţelor amăgitoare). *El nu are nimic în Mine”* (Ioan 14,30), nici una din aceste dorinţe ale noastre, între Dumnezeu şi Satan este o depărtare la fel de mare ca de la iubire la poftele amăgitoare.

47

Iubirea nu-i doar un simţământ ci ea este regina tuturor simţămintelor nobile şi ziditoare. „Pe bună dreptate iubirea a fost numită maica virtuţilor" zice fericitul Teognost al Edesei. Toate celelalte simţiri înalte şi frumoase sunt asemenea unor domniţe împrejurul reginei. Şi Apostolul le scrie Colosenilor că dragostea este desăvârşirea: „*Dragostea este legătura desăvârşirii”* (Col. 3,14). Iar către Tesaloniceni: „*Domnul să îndrepteze inimile voastre spre dragostea lui Dumnezeu”* (I Tes. 3,5).

Dragostea este calea care duce cel mai repede în împărăţia cerurilor.

Dragostea nimiceşte depărtarea dintre Dumnezeu şi om.

48

Ascultă şi această taină, fiica mea: Pentru că este persoana desăvârşită, Dumnezeu este şi iubirea desăvârşită; pentru că este persoana desăvârşită, Dumnezeu este şi adevărul desăvârşit; pentru că este persoana desăvârşită, Dumnezeu este şi viaţa desăvârşită. De aceea a rostit

Hristos cuvintele care au cutremurat lumea: „*Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa”* (Ioan 14,6), înţelegând prin cuvântul „cale" tot iubirea.

Iar iubirii - cale, i-a fost dată întâietatea, pentru că numai prin iubire poţi dobândi adevărul şi viaţa. Apostolul Domnului a mai spus: „*Cel ce nu iubeşte pe Domnul să fie anatema!”* (I Cor. 16,22). Şi cum să nu fie blestemat cel lipsit de iubire, lipsit aşadar şi de adevăr, şi de viaţă? Unul ca acesta se osândeşte singur.

49

Trupul nu poate nici să iubească, nici să urască. Trupul nu poate iubi alt trup. Puterea dragostei este a sufletului. Când sufletul iubeşte un trup, aceea nu este iubire, ci poftă, dragoste necurată. Când un suflet iubeşte alt suflet, dar nu în Dumnezeu, aceea este fie admiraţie, fie milă. Iar când un suflet iubeşte un suflet întru Dumnezeu, dincolo de înfăţişarea trupească, de urâţenie sau de frumuseţe, aceea este dragostea cea adevărată, fiica mea, în care afli viaţa.

50

Cel cunoscător atrage prin ştiinţă, cel bogat prin bogăţie, cel frumos prin frumuseţe; un artist atrage prin arta sa. Şi atrage fiecare la sine o oarecare mulţime de oameni, mai mulţi sau mai puţini. Numai dragostea îi atrage pe toţi deopotrivă. Chemarea iubirii este nesfârşită, înţelepţi şi proşti, bogaţi şi săraci, frumoşi şi urâţi, sănătoşi şi bolnavi, tineri şi bătrâni, toţi vor să fie iubiţi.

Ori Hristos i-a cuprins în dragostea Sa pe toţi oamenii, şi i-a cuprins şi pe cei morţi, care sunt de mult praf şi ţărână, pe cei daţi cu totul uitării.

51

Omul vrea să fie iubit chiar şi după moarte. Chiar mort, luptă cu moartea. Mulţi se străduiesc, prin fapte de binefacere, prin moştenirile pe care le lasă, să se asigure că vor fi iubiţi şi după ce mor, că vor fi iubiţi ca şi când ar fi vii. Sigur că rudele iubesc pe cei dintr-ai lor care au murit; iată însă ce a făgăduit Hristos: „*Eu când Mă voi înălţa de pe pământ îi voi trage pe toţi la Mine”* (Ioan 12,32). Înălţat pe Cruce, în jertfa iubirii pentru noi, a atras la El pe toţi oamenii, chiar şi pe cei morţi, pe cei din iad. Înainte de Hristos, fiica mea, nu era nici învăţătură, nici religie a iubirii.

52

Apostolul Cuvântului şi al Iubirii, Sfântul Ioan, scrie: „*Nu iubiţi lumea, nici cele ce sunt în lume. Dacă cineva iubeşte lumea, iubirea Tatălui nu este întru el”* (I Ioan 2,15) şi mai departe arată pentru ce omul nu trebuie să iubească lumea: „*Pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului si pofta ochilor şi trufia vieţii nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume. Şi lumea trece şi pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac”* (I Ioan 2,16-l7). Prin urmare acestea trei: pofta trupului, pofta ochilor şi trufia vieţii, (înţelege aici trufia cunoaşterii) sunt anticele ispitite prin care Satan a înşelat-o pe Eva, dar nu l-a putut înşela pe Hristos.

53

Sfântul Antonie cel Mare spune: „începătura păcatului este pofta; începătura mântuirii şi a Împărăției lui Dumnezeu este iubirea". „Iubirea şi pofta sunt potrivnice una alteia. Cel care numeşte pofta „iubire", păcătuieşte împotriva iubirii. Pentru că iubirea este duhovnicească, înfloritoare şi curată, pe când pofta este trupească, bolnavă şi murdară. Iubirea e nedespărțită de adevăr, pe când pofta e nedespărțită de amăgire şi de minciună. Este în firea iubirii să sporească din.putere în putere şi din bucurie în bucurie, oricare ar fi vârsta omului, pe când pofta repede se spulberă de parcă n-ar fi fost, se schimbă în dezgust şi-l aruncă adesea pe om în deznădejde.

54

Ceea ce nu poți osândi la animale, la oameni este o vină. Oricât de multe ştim despre viețuitoare, nu ne dăm seama de ceea ce se petrece înlăuntrul lor; nu vedem decât ceea ce ni se înfățişează în afară. Cu toate acestea, ştim cu siguranță că ele trăiesc potrivit firii şi înzestrării lor, potrivit cu ceea ce Ziditorul a aşezat din început într-însele; fiecare viețuitoare după felul său, fără abatere. Nu poate fi vorba în ce le priveşte de păcat. Omul însă, trăind ca animalul, păcătuieşte şi păcătuieşte şi mai mult atunci când dă dorințelor sale animalice numele sfânt al iubirii. Trăind ca un animal, omul coboară cu mult mai jos decât acesta.

55

Dacă auzim pe cineva spunând că omul trebuie să trăiască potrivit firii sale, să-l întrebăm: care fire? După firea sa de obârşie, fără păcat, cea din Rai, aşa cum a făcut-o Dumnezeu? Sau după firea căzută, sălbăticită şi îmbolnăvită de demoni, strâmbă de patimi, ciumată? Dumnezeu nu l-a zidit pe om ca pe restul naturii, ci într-un fel aparte; i-a dat şi putere asupra celor din natură aşa încât locul omului în zidire e cu totul altul decât al peştilor, târâtoarelor şi tuturor viețuitoarelor, deasupra a tot regnul animal, deasupra maimuțelor!

Hristos a venit să înnoiască această cea dintâi adevărată fire a omului. Şi numai cel care trăieşte potrivit acestei firi, trăieşte în firea omenească cea adevărată. Antropologia se află deasupra zoologiei.

56

Omul înnoit de Hristos trăieşte cu o fire înnoită, cu o inimă primenită şi cu o voință primenită. Cele trei măsuri al sufletului au crescut cu aluatul Sfântului Duh (cf. Matei 13,33), pentru ca să cuprindă într-însele iubirea treimică, cerească, cea care *întrece toată mintea.* Despre acest *om nou* după asemănarea lui Hristos, vorbeşte Apostolul. Şi mai spune: „*Cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi”* (II Cor. 5,17).

57

Să treacă ceea ce este vechi şi să se arate noul! Fierul mâncat de rugină să se facă oțel scânteietor! Culmile necurăției, care înconvoaie umerii omenirii, să se prăbuşească în adânc!

Dar, ca să se împlinească aceasta, era nevoie de o putere mai presus de cea pe care o are omul, de o *dragoste care întrece toată mintea* şi cuprinde toate făpturile, chiar pe cele ce se disprețuiesc singure pe sine. Nu se află pe pământ asemenea putere, asemenea iubire, asemenea cutezanță.

Trebuia să vină din cer aceasta! A venit. „*Căci Dumnezeu aşa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară ci să aibă viaţă veşnică”* (Ioan 3,16). Fiul lui Dumnezeu, *înţelepciunea lui Dumnezeu şi puterea, a* coborât din cer ca să învieze cu iubirea Sa lumea cea moartă.

58

De două ori s-a cutremurat pământul de dragostea lui Hristos: o dată când a murit pe cruce, ca să izbăvească neamul omenesc din păcat şi din moarte; a doua oară când a înviat, întru lumină şi întru slavă, scoţându-i pe cei ferecaţi în iad. Cutremurele de pământ au trecut, dar cutremurul iscat în inimile oamenilor de focul iubirii nu! Întâi ceata apostolilor, apoi femeile mironosiţe, apoi oştirile fără de număr ale ucenicilor care au umplut, de-a lungul veacurilor, faţa pământului.

Înflăcărat de dragostea lui Hristos, prigonitorul de altădată a strigat: „*M-am lipsit de toate şi le privesc drept gunoaie, ca să dobândesc pe Hristos”* (Fii. 2,8).

59

Şi tot Sfântul Apostol Pavel însemnează, nu cu pana de scris, ci cu flacără de foc: „ *Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? Precum este scris: «Pentru Tine suntem omorâţi toată ziua, socotiţi am fost ca nişte oi de junghiere». Dar în toate acestea suntem mai mult decât biruitori, prin Acela care ne-a iubit. Căci sunt încredinţat că nici moartea, nici viaţa, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălţimea, nici adâncul şi nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru."* (Rom. 8,35-39). Află, fiica mea, că toate armiile iadului dau înapoi din faţa omului care are o astfel de iubire.

60

„Foc am venit să arunc pe pământ” (Luca 12,49), spune Domnul. Este focul ceresc al iubirii, fără de fum, fără nimic trupesc sau material, fără nici urmă de zgură. Cu această dragoste s-au îmbătat şi apostolii, şi atâţia fără de număr sfinţi. Dezbrăcată de orice dorinţă trupească trecătoare, întoarsă numai şi numai către Cel singur Preaiubit, inima lor nu mai aştepta nimic de la lume, ci dădea lumii totul, de dragul Lui.

61

Numai faţă de o persoană se poate nutri o asemenea iubire. Chiar şi iubirea pământească, în măsura în care aceasta se poate numi iubire, se îndreaptă tot numai către o persoană, niciodată către vreo idee, lege sau orice altă construcţie a raţiunii. Oricât au lucrat înţelepţii de dinainte de Hristos şi de după Hristos, să facă lumea să creadă într-un Dumnezeu impersonal, ei n-au făcut altceva decât să toarne apă într-un ciur. Dar nici între popoarele care credeau într-un Dumnezeu personal, sau în zei personali, nu s-a aflat vreunul la care să se găsească un dumnezeu în stare de atâta iubire câtă s-a arătat lumii în persoana lui Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul.

62

Iubirea pe care a arătat-o Hristos lumii, fiica mea, este iubirea care exista „*mai înainte de întemeierea lumii”* (Ioan 17,25). Aşadar iubirea nu e trecătoare, ci e veşnică. „*Eu sunt întru Tatăl Meu şi voi în Mine şi Eu în voi.”*(Ioan 14,20). Acolo unde este Fiul, este şi Tatăl, este şi Duhul Sfânt. El vine să umple şi să împlinească întreaga fire trinitară a sufletului omenesc. Cu toate că e stăpânul Casei, bate ca un străin la uşa fiecărui suflet. A dat omului libertate şi nu vrea să intre cu sila. Fericit este cel care îşi supune libertatea iubirii! „*Voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine”* (Apoc. 5,20). Fericit cel care îşi deschide de bunăvoie inima Mântuitorului! Unul ca acesta primeşte întreaga Lui dragoste, şi cu această dragoste împreună viaţa, pacea şi bucuria.

63

Din dragoste pentru suflet, Mântuitorul Iisus nu uită nici de trup, căruţaşul sufletului, îl hrăneşte în foamete, îl vindecă de boli, îl scoate din furtuni şi îl curăţă de duhurile rele. Se atinge de ochii orbilor, îşi pune mâna Sa pe leproşi şi pe morţi, îndreaptă pe gârbovi şi pe slăbănogi. Pe gârbovi, fiica mea! Vezi? El nu ține seama nici de urâțenia, nici de frumusețea trupească, ci numai de sufletul care creşte şi se împlineşte în trup; la trup El caută roadele duhovniceşti, ştiind bine că creanga răsucită şi înconvoiată poartă adesea cel mai dulce fruct. Să nu uiți niciodată asta, fiica mea.

64

Mântuitorul ştie mai bine cât preţuieşte trupul omenesc. Ce-i acest trup? Doar, tot El ne-a spus-o prin graiul sfinţilor Săi prooroci, apostoli şi poeţi: este fum în risipire, iarbă ce se usucă, floare ce se păleşte, praf şi pulbere. Oamenii, plini de trufie cum sunt, privesc în orbenia lor la trăsura, nu la cel care o conduce, însă Domnul caută la vizitiu, la cel care, ascuns în caleaşca, o mână pe aceasta. Toată dragostea şi grija Lui se îndreaptă spre conducătorul nevăzut, spre suflet. Iar când drege şi când spală căruța, pentru căruţaş o face. Pentru sufletul cel fără de moarte vindecă El şi hrăneşte trupul. „*Pentru că ce-i va folosi omului dacă va câştiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde?”* (Matei 16,26).

65

Mântuitorul îl îndeamnă pe om să nu-şi facă griji pentru hrana sa, nici pentru băutură, nici pentru îmbrăcăminte, aceasta fiind o grijă de căpetenie a închinătorilor la idoli, iar nu a ucenicilor Săi. Nu se cuvine copiilor lui Dumnezeu, oameni fiind, să aibă aceleaşi griji ca animalele. Dumnezeu, gazda noastrăm în această lume, ştie ce ne trebuie, poartă El grijă de nevoile noastre. Ori poate îşi închipuie cineva că Dumnezeu nu-şi cinsteşte pe oaspeţii Săi nici cât o *gazdă* de-a noastră? Doamne fereşte!

Oricât ne-am îngriji de trup, tot nu putem să-l scăpăm de bătrâneţe, de boală, de moarte şi de stricăciune. Dar Atotputernicul, care ne-a înveşmântat sufletul în acest uimitor trup plăsmuit din pulbere, de atâta preţ pentru noi, ne va înveşmânta după moarte cu trupuri şi mai frumoase, nepieritoare, nestricăcioase, neatinse nici de boală nici de bătrâneţe. Şi aceasta ne-a făgăduit-o însuşi Ziditorul nostru, care ne iubeşte, care ne-a făcut din iubire.

66

Dragostea de Dumnezeu alungă din suflet orice teamă, fără numai frica de păcat, nu. Dimpotrivă, frica de păcat sporeşte odată cu dragostea. Frica de păcat este tocmai frica de

Dumnezeu. Iubitorii de Dumnezeu nu s-au înspăimântat nici de oameni, nici de fiare, nici de lipsuri, nici de moarte. Mai mult, erau bucuroşi să îndure şi ei pentru Cel care a îndurat atâta suferinţă pentru dânşii, căutând să-i semene cât mai bine Acestuia. Moartea, despărţirea de lumea de aici, ei o priveau ca pe o mai grabnică întâlnire cu Domnul cel Preaiubit.

Iată mărturia Apostolului: „*Avem încredere şi voim mai bine să plecăm din trup şi să petrecem la Domnul"* (II Cor. 5,8). Ei ştiau că, părăsind locaşul trupesc, muritor, sufletul va afla aşezământ în ceruri. „*Căci ştim că, dacă acest cort, locuinţa noastră pământească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veşnică, în ceruri. De aceea şi suspinăm, în acest trup"* (II Cor. 5,l-2).

67

Acelora care îl urmează, Hristos le dă o pildă de iubire cerească: „*Dacă păziţi poruncile Mele, veţi rămâne întru iubirea Mea, după cum şi Eu am păzit poruncile Tatălui Meu şi rămân întru iubirea Lui"* (Ioan 15,10). Toate poruncile Mântuitorului se cuprind într-una: Să iubiţi. Celelalte, privind rugăciunea, milostivirea, smerenia, curăţia, răbdarea, jertfa, îndrăzneala, iertarea, trezvia şi bucuria, sunt numai razele iubirii. Aşadar cine câştigă pe împărăteasa faptelor bune, câştigă şi întreg alaiul ei.

68

În cărţile Noului Testament, iubirea stă deasupra tuturor celorlalte virtuţi, ca una ce le cuprinde pe toate.

Cine nu cunoaşte cuvântul Apostolului Pavel despre Dragoste? „*Dacă aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare şi chimval răsunător. Şi de aş avea darul proorociei şi tainele toate le-aş cunoaşte şi orice ştiinţă, şi de aş avea atâta credinţă încât să mut şi munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Şi de aş împărţi toată avuţia mea şi de aş da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi foloseşte. Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuieşte, nu se laudă, nu se trufeşte. Dragostea nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândeşte rău. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate Ie crede, toate le nădăjduieşte, toate le rabdă... Şi acum rămân acestea trei... credinţa, nădejdea, dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea."* (I Cor. 13,l-7; 13).

69

Când intră dragostea dumnezeiască în inimă, fiica mea, cu ea odată intră totul: înţelepciunea şi puterea, curăţia şi milostivirea, dreptatea şi îndrăzneala, înfrânarea şi chibzuinţă, pacea şi bucuria şi tot lucrul bun. Şi cum să nu fie aşa? „*El, Care pe însuşi Fiul Său nu L-a cruţat, ci L-a dat morţii, pentru noi toţi, cum nu ne va da, oare, toate împreună cu El?"* (Rom. 8,32). Întreaga istorie a Bisericii stă mărturie; dragostea lui Hristos face din oamenii cei mai simpli - înţelepţi, din cei slabi face martiri, din desfrânate face femei sfinte, pe hrăpăreţi îi face milostivi, pe împăraţi şi prinţi - slujitori întru Hristos; lupii se fac mieluţi şi mieii - lei. Puterea cea minunată a iubirii lui Hristos creşte şi se înmulţeşte tot mereu.

70

Dând oamenilor toată dragostea Sa Hristos aşteaptă şi de la ei dragostea lor întreagă. Şi de la tine aşteaptă toată dragostea ta, fiică preaiubită. Şi nu numai că nu suferă ca inima cuiva să se împartă între Dumnezeu şi Mamona, ci mai cere şi un lucru ce pare cumva împotriva firii. „*Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mama sa şi pe femeie şi pe copii şi pe fraţi şi pe surori şi chiar şi sufletul lui însuşi, nu poate să fie ucenicul Meu* (Luca 14,26). *Cel ce iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine"* (Matei 10,37).

Sigur că nu oricine poate să facă asta, ci numai acela care îşi deschide lui Dumnezeu inima. Atotputernicul face atunci aievea cele cu neputinţă. „Iubirea nu are într-adevăr nimic altceva decât pe Dumnezeu. Căci Dumnezeu este iubirea", spune Nil Sinaitul.

71

Câtă vreme omul nu ajunge să se scârbească de haina cea veche nici nu-şi poate dori una nouă. Cum am putea noi să ajungem *făptură nouă în Hristos, om nou, fiu al luminii,* dacă nu ne urâm sufletul nostru cel păcătos, care din pricina robirii sale la trup a ajuns şi el să fie mai mult carne decât duh? Omul cel vechi nu încearcă în faţa lui Dumnezeu decât frică. Frica îi este început, îi este şi sfârşit. Pentru omul cel nou însă frica este un început, iar sfârşitul este dragostea. Moartea pentru iubirea lui Hristos chezăşuieşte viaţa cea veşnică.

72

Cine se îndepărtează de Hristos a şi căzut îrt nebunia poftelor trupeşti, care nu se pot număra, nici măsura. Pe cei străluminaţi de dragoste nu-i stăpânesc dorinţele trupului; nu-i mişcă frumuseţile acestei lumi trecătoare. „*Se folosesc de lumea aceasta, ca şi cum nu s-ar folosi deplin de ea. Căci chipul acestei lumi trece"* (I Cor. 7,31).

Ei caută spre cele nevăzute, nu spre cele ce se văd. Privirea le e îndreptată dincolo de mormânt, spre Cel care îi iubeşte şi care a pregătit pentru dânşii: „*Cele ce ochiul n-a văzut si urechea n-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit"* (I Cor. 2,9). Acolo e capătul drumurilor şi al necazurilor noastre. Iar cele de faţă sunt înşelătoare.

73

Nimeni nu poate să aibă dragoste adevărată şi statornică pentru Dumnezeu până ce n-a câştigat iubirea întru Hristos. Iar fără iubirea pentru Hristos nu poate să aibă dragoste nici pentru aproapele său. Spunem iar, spunem mereu, precum s-a mai şi spus: „Întru lumina Ta vom vedea lumină". Am putea spune la fel de bine: „Întru iubirea Ta iubim noi", căci numai şi numai prin iubirea lui Dumnezeu Care a luat trup în iubirea lui Hristos, putem iubi şi noi cu adevărat şi pe Dumnezeu, şi pe noi înşine şi pe aproapele nostru; şi chiar şi pe duşmanul nostru.

Pentru că Hristos a murit şi pentru vrăjmaşii noştri, şi tocmai datorită preţului pe care l-a plătit Hristos pentru răscumpărarea lor putem să-i iubim, să-i binecuvântăm şi să ne rugăm pentru ei - de dragul lui Hristos, nu al vrăjmaşului. Dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul scrie: „Cine îl iubeşte pe Dumnezeu, îl iubeşte neapărat şi pe aproapele". Să adăugăm: Cine nu îl iubeşte pe Hristos Fiul lui Dumnezeu întrupat, nu îl iubeşte nici pe Dumnezeu, în Noul Testament sunt descoperite cele două dogme fundamentale: Sfânta Treime şi întruparea Fiului lui Dumnezeu. Iubirea se întemeiază pe aceste două dogme.

74

Dumnezeu a binecuvântat căsătoria, mai întâi în Rai, apoi la Cana.

În căsătorie, două trupuri fac unul singur. Cele două suflete ajung să fie unul „fără despărțire şi fără amestecare". Două lăcaşuri ale Duhului Sfânt sub un singur acoperiş! Dar de ce a unit Dumnezeu cele două trupuri? „Pentru că e mai lesne să călătoreşti în doi decât să fii singur". Căsătoria pune frâu dorinței impure a trupului, iraționalitatea este înlocuită printr-un țel; înmulțindu-se neamul omenesc, se înmulțesc şi cei mântuiți de jertfa lui Hristos.

Mai mult: căsătoria bărbatului cu femeia, uniți din dragoste şi binecuvântați de Biserică, este simbolul cel mai grăitor al unirii duhovniceşti dintre Hristos şi Biserică, dintre Hristos şi fiecare suflet creştin, între cei dintâi ucenici ai Mântuitorului, apostoli şi mironosițe, se aflau şi oameni căsătoriți, şi necăsătoriți.

75

Idealul monastic e mai presus de fire, e îngeresc. Fără de număr sunt pildele ce s-au dat despre aceasta. Dar, după însuşi cuvântul Domnului, „*nu toți pricep acestea, ci aceia cărora le este dat"* (Matei 19,11). Şi nu urmează această cale fără să se înfricoşeze şi fără să caute îndărăt decât aceia care au ochii deschişi spre împărăție şi inima deschisă doar spre dragostea lui Hristos, cei cărora plăcutu-le-a să urce înălțimile duhovniceşti, până la cer, la chemarea harului şi a puterii lui Dumnezeu. „*Cine poate înțelege să înțeleagă"* (Matei 19,12). Fericită eşti fiica mea, pentru că ai înțeles ce nu toată lumea înțelege, fericită eşti, pentru că ai ales iubirea întreagă.

76

Dragostea şi slujirea Domnului sunt învederate de apostolul Pavel - apostolul necăsătorit, când spune (fără însă a da o poruncă): „*Eu voiesc ca toți oamenii să fie cum sunt eu însumi,* şi repetă: *Celor ce sunt necăsătoriți şi văduvelor le spun: Bine este pentru ei să rămână ca şi mine"* (I Cor. 7,7-8). Dar, pe cât a lăudat fecioria întru Domnul, pe atât a osândit necăsătoria stăpânită de pofte trupeşti. Iubirea pentru Domnul ia locul tuturor dorințelor. Dimpotrivă, dorințele necurate alungă iubirea, proțăpindu-se în locul ei.

77

Călugăria nu este regulă, ci excepție. O excepție fără de care Biserica lui Hristos nici nu a existat, nici n-ar putea să existe. Este asemeni acelor verbe neregulate (cum este verbul „a fi"!) fără de care nu se poate cuvânta.

78

Numai cei cu mare dragoste de Hristos au putut duce marea asprime a vieții călugăreşti în Biserica ortodoxă. Aceştia au ajuns să fie *lumina lumii, îngeri pământeşti şi oameni cereşti,* legiuiri vii de credință şi de curăție. „Cine iubeşte vorbirea cu Hristos vrea să fie singur", a spus sfântul Isaac Sirul. Să vorbeşti în singurătate cu iubirea...

79

În viețile sfinților întâlnim minunate pilde de viață feciorelnică a unor soți care, în bună învoială trăiau ca niște frați, după proorocia Apostolului Pavel: „*Cei ce au femei să fie ca şi cum nu ar avea”* (I Cor. 7,29). Biruitorii poftelor trupeşti au învins şarpele ce-o biruise pe Eva în Rai!

80

Noul Testament vorbeşte cât se poate de desluşit despre viața în căsătorie. Sfinții apostoli au sfătuit cu dragoste părintească şi pe soți, şi pe soții, şi pe tineri. Supunerea femeii față de bărbat este asemeni cu supunerea Bisericii lui Hristos. Iar dragostea bărbatului pentru femeia sa trebuie să fie ca dragostea lui Hristos pentru Biserică, de dragul căreia El s-a adus jertfă pe Sine Însuşi. Femeia căsătorită „*se va mântui prin naştere de fii, dacă va stărui cu înțelepciune în credință, în iubire şi în sfințenie”* (I Tiin 2,15); „*iar cea care trăieşte în desfătări deşi vie, e moartă”* (I Tim. 5,6); cf. I Petru 3,l-8; I Cor. 7,l-l6; Tit 2,l-6; I Cor. 7,7-8; 32-34. Copiii trebuie să-şi cinstească părinții şi să-i asculte. Fără răspundere, nu poate fi unire.

81

Cununia închipuie unirea dintre Hristos şi Biserica Sa cea Sfântă, precum şi unirea duhovnicească a lui Hristos cu sufletul fiecărui credincios al Său. Dimpotrivă, necredința şi desfrâul închipuie satanismul, trădarea iubirii lui Dumnezeu, sfâşierea unirii cu Domnul. Asta şi vrea Satana, care altceva nu-şi doreşte decât să facă de batjocură şi de prisos iubirea lui Dumnezeu între oameni. Urăşte iubirea cerească desăvârşită, îi place necurăția poftelor trupeşti, „*faptele cele fără de roadă ale întunericului”* (Efes. 5,11) cu care-i atrage pe oameni în iad.

82

Sfânta şi dumnezeiasca Scriptură asemuie adesea întoarcerea de la Dumnezeu şî închinarea la idoli cu adulterul şi cu desfrânarea. Proorocii şi apostolii osândesc cu mare asprime aceste păcate ruşinoase care strică sufletul. Ori îți înşeli soția, ori te închini la idoli, cu oricare din aceste fapte te desparți de Dumnezeu şi faci voia diavolului. Iubirea nu are nimic de a face cu adulterul şi cu desfrâul, care doar o maimuțăresc.

83

Mai e şi un alt păcat împotriva dragostei, tot atât de grozav ca adulterul şi ca desfrânarea şi chiar mai groaznic decât acestea: este fățărnicia, potrivnicia față de Dumnezeu a mai-marilor popoarelor, care pe buze au iubirea de oameni, pe când în inimă le e cuibărit disprețul. Sub acoperământul legii, fură şi asupresc nesocotind dreptatea, mila şi credința. Dumnezeu îi deranjează, Hristos le stă în cale. Şi-n răutatea lor caută să-i despartă pe oameni de Dumnezeu, iar pe Hristos să-L răstignească.

Aceştia sunt cei mai grozavi vrăjmaşi ai neamului, care prigonesc şi ucid pe adevărații lui apărători.

Despre ei vorbea Hristos când le spunea fariseilor, aşezându-i mai prejos de vameşi şi de femeile desfrânate: „*Adevărat grăiesc vouă, că vameşii şi desfrânatele merg înaintea voastră în împărăția lui Dumnezeu”* (Matei 21,31).

84

Ce dulce e mireasma dragostei! Când aprindem tămâie, ne gândim la dulceaţa iubirii cereşti! Ca un foc din cer Duhul Sfânt dă inimilor căldura dragostei şi ca o adiere proaspătă risipeşte duhoarea păcatului, răspândind în lume mireasma lui Hristos. Toţi sfinţii poartă într-înşii această mireasmă şi oamenii o simt venind şi de la cei în viaţă, şi de la sfintele lor moaşte. „*Pentru că suntem lui Dumnezeu bună mireasmă a lui Hristos",* spune Apostolul (II Cor. 2,15); mireasmă a conştiinţei adevărului şi a dulceţii iubirii!

85

Dulcea mireasmă a Raiului! O cântă imnele Bisericii. Buna mireasmă a lui Hristos se răspândeşte asupra tuturor acelora care au pus mirul iubirii lui Dumnezeu în locul miasmei poftelor trupeşti, însă mireasma lui Hristos nu lucrează cu fiecare la fel, pentru că unora le este „*mireasmă a morţii spre moarte, iar altora mireasmă a vieţii spre viaţă"* (II Cor. 2,16). Pentru că dintre oameni unii spulberă mireasma lui Hristos alungând-o cu duhoarea păcatului, pe când alţii o păstrează până în sfârşit, priveghindu-şi inima, luptând prin dragoste, să fie în totul plăcuţi Mântuitorului şi să primească într-înşii acea „dulce mireasmă a Raiului"!

86

„V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfăţişez lui Hristos fecioară neprihănită" (II Cor. 11,2), le scrie Pavel Corintenilor căzuţi pradă poftelor trupeşti şi nelegiuirii. Lucrarea Bisericii este aceasta: să-i cureţe pe credincioşii săi de toată murdăria păcatelor şi a patimilor, să facă sufletele lor limpezi şi sfinte ca nişte fecioare, ca nişte mirese ce merg să se înfăţişeze lui Hristos, Cel preacurat, Cel preasfânt.

Scrie Sfântul Teognost: „Lupta cea mare se dă pentru întreaga înţelepciune, pentru feciorie. Cine a păstrat cum se cuvine castitatea, câştigă cununa de martir, stârnind uimirea îngerilor. O baladă din popor cântă „mireasma sufletelor de fecioare". Este mireasma purităţii şi a sfinţeniei, fiica mea.

87

În Răsărit oamenii ştiu să deosebească după mireasma lor sufletele botezate de cele care nu sunt botezate. Şi albinele ştiu să deosebească după miros pe răufăcători şi se reped asupra lor. Până şi fiarele sălbatice se apropie de oamenii sfinţi, îmblânzindu-se de mireasma iubirii.

Cu cât mai mult simţeau apostolii mireasma cerească! (cf. Fil. 4,18). Dumnezeu nu putea să îndure mirosul jertfelor aduse de către cei făţarnici şi fără de lege. Şi nu jertfele erau de vină, ele miroseau ca totdeauna după felul lor, ci sufletele celor ce jertfeau, acelea răspândeau duhoare (cf. Isaia 1,13).

88

Dragostea iartă mult şi de dragul iubirii se iartă totul, pe când trufaşa îndreptăţire de sine este potrivnică dragostei. Simon fariseul a râs de Iisus, îngăduind în casa sa femeii păcătoase să-i spele picioarele şi să i le şteargă cu părul ei, ca o mărturisire că păcatele îi sunt nenumărate ca şi perii capului său; Iisus însă i-a spus acestuia: „*Iertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult*

a iubit” (Luca 7,47). Pe Cine a iubit? Pe Acela ce se îndrepta spre Golgota, ca să spele de păcate pe acea femeie şi întreaga lume - nu cu lacrimi, ci cu sânge.

89

Iubindu-ne pe noi, Hristos vrea de la noi sufletele, nu bunurile noastre. Oamenii însă, lipsiți de dragoste cum sunt, aşteaptă binefacerile lui Dumnezeu, mai mult decât pe El însuşi. Aşteaptă să le dea pâine şi ploaie, rodnicie, sănătate - toată felurimea bunurilor pământeşti. El le dă acestea toate, părându-I rău că nu e căutat şi El Însuşi. Oamenii uită că, de L-ar câştiga pe Hristos, câştigă totul. Spune Apostolul: „*M-am lipsit de toate şi le privesc drept gunoaie, ca să dobândesc pe Hristos”* (Filipeni 3,8). Iar altădată le scrie credincioşilor: „*Nu caut ale voastre, ci pe voi”* (II Cor. 12,14).

90

Dragostea şi vânarea de zestre nu se pot împăca. Singură te-ai încredințat de acest lucru, fiica mea, şi amară ți-a fost încredințarea! A cere zestre este totuna cu a fi lipsit de dragoste. În troparul închinat sfintelor mucenice, cântarea bisericească înfățişează cât se poate de grăitor dragostea lor pentru Hristos: „Pe Tine Mirele meu te iubesc...ca o jertfă fără prihană, primeşte-mă pe mine, aceea ce mă jertfesc ție". Asta aşteaptă Hristos de la miresele Sale: sufletele lor, înmiresmate de dragoste arzătoare, nu zestrea lor. Cei trei logodnici pe care i-ai avut, fiica mea, n-aveau de gând să ți se dăruiască, ci să ți se vândă.

91

Imnografia ortodoxă Îl cântă adesea pe Hristos ca mire, precum şi nunta Sa cu inima noastră şi cu întreaga Biserică. Se vede prea bine aceasta în pilda nunții fiului de Împărat. Acolo Hristos ni se înfățişează ca Fiu de Împărat şi ca Mire. Cei chemați nu vin toți, mulți fiind ținuți legați de poftele trupeşti şi cununați cu țărâna. Dar chiar şi fără aceştia, „*s-a umplut casa nunții cu oaspeți”* (Matei 22,10). Tot aşa se va umple şi Împărăția Cerurilor, cămara de nuntă a lui Hristos, cu fecioarele care L-au iubit, şi I-au fost credincioase. Iar cine întârzie să vină, nu pentru că n-a fost poftit nu vine, ci pentru că *nu vrea* să vină.

92

Oricum s-ar desfăşura lucrurile oamenilor pe pământ, oricâte intrigi s-ar țese şi oricâte piedici ar pune Satana şi cei fără de Dumnezeu şi oricât de grozavă ar fi lepădarea de adevăr şi de iubire în vremurile de apoi, Împărăția lui Hristos tot se va umple. El Însuşi ne-a învățat să socotim bine cum avem să terminăm lucrul început. S-ar putea atunci ca Dumnezeu să nu-şi fi făcut dintru început socotelile Sale pentru Împărăție? Biserica este trupul Său, şi cum ar putea să-I fie trup, dacă n-ar avea toate mădularele la locul lor, până la cele mai mărunte? Multe suflete păcătoase se vor întoarce la Domnul, şi El le va curăța şi se vor naşte din nou şi se vor chema cu vrednicie miresele Sale. Dar întoarcerea la Hristos nu este decât începutul luptelor pe care fiecare le poartă pentru a întâlni dumnezeiescul har.

93

Cum se bucură părinții când îşi văd copiii cinstiți şi iubiți de cei din jur, la fel şi Domnul se bucură când oamenii cinstesc şi iubesc pe sfinții Săi. „*Cine vă primeşte pe voi, pe Mine Mă primeşte”* (Matei 10,40), a spus El, aşadar cine cinsteşte pe sfinții lui Hristos, aduce slavă lui

Hristos Însuşi. Sfinţii L-au preamărit pe Domnul pe pământ prin duhovniceasca dragoste şi au păzit poruncile Lui trecând prin orice ispită. Şi aşa au zdrobit pe străvechiul balaur al răutăţii şi al urii, pe cel care dintru început a fost ucigaş de om. Neavând nimic pe pământ pentru ei înşişi, au câştigat totul în ceruri.

Şi aceasta este făgăduinţa făcută nu de buze omeneşti înşelătoare, ci de Dumnezeu Însuşi: „*Aceasta va fi moştenirea biruitorului - îi voi fi lui Dumnezeu şi el îmi va fi Mie fiu"* (Apoc. 21,7).

94

Cine va fi biruitor? Cel care ştie că e mădular al lui Hristos acela va fi biruitor, cel care-şi păstrează sufletul, trupul în sfinţenie pentru că ştie că acestea nu sunt ale lui ci ale lui Hristos. Biruitor va fi cel care, văzându-L pe Hristos răstignit îşi spune: Mă iubeşte mai mult decât mă iubeşte mama mea, îndură chinuri pentru păcatele mele, îşi varsă sângele pentru curăţirea şi pentru mântuirea mea. Vor birui cei care vor fi vegheat asupra sufletelor lor, ca să le împodobească cu focul iubirii pentru Mirele cel Veşnic, pentru Hristos. Da, toţi cei care răspund la chemarea nunţii Mielului. „*Fericiţi cei chemaţi la cina nunţii Mielului!"* (Apoc. 19,9).
Frica de Domnul este începutul înţelepciunii, dar împlinirea şi desăvârşirea înţelepciunii este iubirea.

95

Toţi sunt chemaţi, iar Dumnezeu vrea ca toţi să vină! Cu adevărat, mulţi au şi răspuns chemării în curgerea veacurilor, şi mulţi vor mai răspunde încă. Adunarea lor:va fi ca nisipul mării.

Sfântul Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu înfăţişează această adunare astfel: „*M-am uitat şi iată mulţime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere, din tot neamul şi seminţiile şi popoarele şi limbile, stând înaintea tronului şi înaintea Mielului, îmbrăcaţi în veşminte albe şi având în mână ramuri de finic"* (Apoc. 7,9). O astfel de sărbătoare, o astfel de bucurie, nimeni de pe pământ nu şi-o poate închipui, mintea n-o poate pătrunde. E sărbătoarea dragostei, care întrece toată mintea şi toată închipuirea. E Împărăţia cea nesfârşită a lui Hristos.

96

Ia aminte, Casiana, şi să nu te amăgeşti: iubirea pe care Mielul o păstrează celor ce răspund chemării Tatălui şi, cu frică şi cu dragoste, vin la nunta Fiului Său, este o iubire dulce, blândă. Dar, pe cât este de dulce acea iubire, pe atât este de grozavă mânia asupra celor care întorc spatele chemării, nesocotind-o, asupra celor care sfâşie pe cei trimişi s-o vestească!

Căci, atunci când Mielul lui Dumnezeu va fi învins toate fiarele, şi pe cele cu chip de om, şi pe cele fără chip de om, când se va arăta El lumii, vor urla cu spaimă mare, strigând munţilor şi stâncilor: „*Cădeţi peste noi şi ne ascundeţi pe noi de faţa Celui ce şade pe tron şi de mânia Mielului"* (Apoc. 6,16). Dreaptă, însă grozavă va fi răzbunarea iubirii înşelate.

97

Ce mai mânie, câtă ură, câtă plângere pe la judecăți, când unul din soți îl înşeală pe celălalt! Şi cu toate acestea, nici unul din ei nu şi-a jertfit pentru celălalt nici ochiul, nici mâna, nici un deget măcar. Dar câtă tulburare! Iar Hristos s-a jertfit cu totul, Şi-a vărsat sângele pentru tot sufletul omenesc, întru cât mai îndreptățită este atunci mânia Lui față de cei ce I-au trădat iubirea Lui cea pecetluită cu sângele Său şi cu moartea Sa!

Spune Sfântul Simeon Noul Teolog: „Dacă un suflet îşi abate dragostea de la Hristos Mirele asupra a orice altceva, inima robindu-i-se, acea făptură ajunge să-i fie Mirelui respingătoare şi plină de urâciune". Luptă-te fiica mea, ca să înveți să iubeşti pe Hristos mai mult decât lumea, mai mult decât pe tine însuți.

98

Iubirii nu-i trebuie lege - ea însăşi este legea legilor. Este Legea cea nouă, Legământul cel nou. Testamentul cel nou al lui Hristos. „*Şi ştim că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu"* (Rom. 8,28).

Se poate ca pe drumul dragostei să afli piedici şi dureri, dar după cuvântul lui Dumnezeu şi după tot ce a învățat omenirea în îndelunga-i viețuire, drumul ajunge fără greş la Binele cel mai înalt.

99

Ți-am scris mult fiică, şi cu toate acestea puteam să-ți spun totul în doar câteva cuvinte: dacă îl iubeşti pe Mântuitorul Iisus Hristos, ai şi împlinit cele două mari porunci ce s-au dat pentru iubire. Căci El este şi Dumnezeu, şi tot El este şi aproapele tău. Da, El ne este cel mai de aproape. Iar ținta cea dreaptă a celor două porunci ale dragostei, este El.

Odinioară nu le era cu putință oamenilor să-L iubească pe Dumnezeu cel nevăzut. Iisus Hristos este totodată Dumnezeu arătat şi om adevărat. Dumnezeu Omul, Care S-a arătat ca Dumnezeul iubirii şi ca om al iubirii, S-a jertfit pentru noi. Adevărat îți spun, mai uşor este să iubeşti un astfel de Dumnezeu, şi întru El toate ale sale.

100

O, Casiana, în curând toți te vor părăsi şi tu vei părăsi totul. Prietenii te vor uita şi bogăția nu-ți va folosi la nimic, frumusețea îți va păli, puterea ți se va risipi, trupul ți se va destrăma iar sufletul ți se va cufunda în întunecime. Cine îți va întinde mâna, în întuneric şi în singurătate? Hristos singur, prietenul omului - dacă te-ai îndreptat spre El, dacă te-ai unit cu El în răstimpul vieții tale.

El te va scoate din întuneric la lumină şi din singurătate către adunarea cea din ceruri.

Zi şi noapte să păstrezi în duhul tău această învățătură şi să umbli într-însa. Hristos Domnul, Împăratul Iubirii, să fie cu tine. Amin.

Însemnare:
Închin această scriere fiicei mele duhovniceşti monahia Casiana, ca să o citească şi să caute întotdeauna lucrul cel mai de seamă în cer si pe pământ.

Smeritul rob al lui Dumnezeu,
Calistrat.

VII. DEZVĂLUIREA

Timp de câteva zile, Pavel şi Marko Knez se îndeletniciră cu copierea celor două manuscrise - cel al lui Ioan din Saraievo şi cel al părintelui Calistrat. Bucuros de descoperire, părintele stareț nu lăsă ca acest din urmă manuscris să fie scos afară din mănăstire, însă le dădu blagoslovenie să-şi facă fiecare câte o copie.

Cei doi îşi întocmiră copii, pe care le luară cu ei, iar originalele fură puse laolaltă şi înmânate starețului, pentru ca acesta să le pună în siguranță, unde ar fi socotit de cuviință.

La această lucrare doctorul Sumrak nu luă în nici un fel parte. El nici măcar nu mai ieşi din odaia lui. într-o noapte, plouă cu găleata, fără contenire, de seara şi până în zori. Iar dimineața, doctorul Sumrak fu găsit întins lângă mormântul Casianei. Murise.

În chilia lui se aflau două scrisori; una către Pavel din Saraievo, iar cealaltă pentru starețul mănăstirii.

Iată cuprinsul primei scrisori:

Dragul meu prieten, Pavel,

După atâția şi atâția ani de prietenie, iată că mă înfățişez ție ca un necunoscut. Eu sunt studentul în medicină pe care Iula Gheboasa l-a întreținut la studii. Eu sunt făptura crudă care şi-a călcat în picioare cuvântul dat. Eu sunt acel om plin de răutate. Am fugit în ajunul zilei hărăzite pentru cununia noastră la mănăstirea Savina.

Mai târziu, m-am căsătorit cu o femeie cumplită care m-a înşelat, m-a batjocorit, m-a chinuit şi în cele din urmă a fugit furându-mi tot ce aveam. Iar aceasta a fost cea dintâi pedeapsă de la Dumnezeu, care a fost urmată de o alta, cu mult mai grea: remuşcarea. Ros de această plagă, am venit şi m-am aşezat în Saraievo; Casiana se călugărise şi numele ei era pe buzele tuturor. Am făcut acest lucru ca să fiu mai aproape de dânsa, ca să pot să-i dobândesc iertarea.

M-am spovedit părintelui Calistrat. El m-a dezlegat de păcat, după o lungă pocăință. Casiana m-a iertat şi ea. Duhovnicul m-a iertat, ea m-a iertat, dar eu nu m-am putut ierta pe mine însumi. Dumnezeu m-a iertat oare? Fiind tânăr, în nebunia mea am disprețuit-o pentru urâțenia trupului; la amara-mi bătrânețe am venerat-o mai presus decât orice făptură omenească. Mi-am dat seama că sufletul meu e mult mai hâd şi mai strâmb decât îi era ei trupul. O priveam ca pe un înger. Nici mâna nu îndrăzneam să i-o întind, nici marginea veşmântului nu îndrăzneam să i-o ating. Într-însa strălucea cerul. Prin ea l-am cunoscut pe Dumnezeu, prin ea m-am întors la credință şi la Biserică. De la ea am învățat că nu există nici o punte între iubirea trupească şi iubirea în Hristos.

Plecând din Saraievo, ştiam că am să mor curând. Toate puterile sufletului meu le-am strâns ca să ajung viu la mănăstire. Inima îmi bătea tot mai rar. N-am vrut să mor singur, în ultima mea clipă am coborât la mormântul ei, să-mi dau sufletul lângă ea. Ştiu că sunt nevrednic. Asta e tot. lartă-mă, prietene. Bucuria din această sfântă mănăstire să nu-ți fie nici o clipă întunecată din pricina morții mele!

Tot ce am las, prin mijlocirea ta, acestei sfinte mănăstiri a Sfântului Sava. Ştiu că toate bunurile mele sunt praf şi ţărână, la fel ca şi trupul meu. Iartă-mă.

Domnul să fie cu tine.
Cu iubire până la moarte şi dincolo de moarte, prietenul tău,

Petru Sumrak.

În scrisoarea către egumen spunea:

Cuvioase părinte stareț,

Iartă-mă. În nici un chip să nu îngădui ca ticălosul meu trup să fie îngropat în mănăstire! El m-a târât în păcat şi păcatul mi-a distrus viața. Porunceşte să fiu pus în pământ dincolo de zidurile mănăstirii, lângă râu. Când apele or să se umfle, or să mă ia cu ele şi or să mă ducă mai departe, până la mare. Şi roagă-te pentru sufletul meu păcătos.
Cu cinstire îți sărut dreapta.
Să mă ierți.

Doctorul Petru Sumrak, păcătosul.

EPILOG

Uimire. Vorbe, fel de fel. Apoi lucrurile se aşează. O minune nu stăpâneşte mai mult de câteva ceasuri această mânăstire, unde se întâmplă de la Dumnezeu atâtea.

Pe când oamenii încă mai vorbeau despre moartea doctorului atenţia le fu deodată atrasă de un tânăr musulman din Berane, cu mintea rătăcită. De dimineaţă până seara, acesta alerga împrejurul bisericii. La început lumea îl căina, mai apoi, tot văzându-l se obişnuiră cu el şi aproape nimeni nu-l mai băga în seamă. Într-o zi, pe când părinţii mănăstirii citeau Psaltirea la mormântul Sfântului Sava, mai dădu o roată bisericii şi, deodată, se opri.

- Unde mă aflu? făcu el, nedumerit.

Îşi venise în fire! Avea mintea întreagă. Părinţii lui plângeau de bucurie. Toţi cu mic cu mare, dădură slavă lui Dumnezeu, mulţumind Sfântului. Se vădise taina puterii plăcutului lui Dumnezeu, Sfântul Sava, şi a tuturor sfinţilor din Mileşeva.

Pavel din Saraievo, stăpânit până-n acea clipă de durerea morţii neaşteptate a prietenului său, fu copleşit de uimire dinaintea acestui miracol.

- Ce mai minune! strigă el.

- Ei, domnule, să nu te miri, îi spuse un bătrânel de prin partea locului. Locul acesta e plin tot de foc din cer. Din vârful muntelui, unde-i cătunul nostru, vedem adesea ieşind lumină din morminte. Şi nici nu-i de mirare. Doar sunt îngropaţi acolo atâţia mucenici - călugări, femei, fete şi copii, ucişi de soldaţii otomani. Înalta Poartă, Stăpânirea, credea că din pricina mănăstirii Mileşeva şi a Sfântului Sava se abătuse nenorocirea asupra împărăţiei otomane. Şi, ori de câte ori se adunau oamenii în număr mare la mânăstire, erau ucise făpturi nevinovate. Sunt şi musulmani care au plătit cu capul, numai şi numai pentru că se aflau aici în clipa măcelului.

- Ţâşneşte flacără din morminte, domnule, şi lumină! Odată priveam de acolo de sus, şi am crezut cu toţii că a luat foc mănăstirea! O flacără mare din mormântul părintelui Calistrat, o flacără mare din mormântul maicii Casiana! Locul acesta e sfânt, domnule, e sfânt! Slavă lui Dumnezeu şi Sfântului!

Călugării şi starețul povestiră cum în fiecare luni (ziua îngerilor) din mormântul Casianei se răspândeşte o mireasmă preaminunată, ca dintr-un vas plin cu tămâie aprinsă. Şi această mireasmă, pe cât se pare, poate fi simţită până departe, în satele mai răzleţite de mănăstire. Murise într-o zi de luni.

Pavel îşi mai însemnă încă multe mărturii din vremea vieţii ei: cum primea şi creştea în mănăstire copii din familiile sârbe şi musulmane, cum tăinăduia bolnavii doar cu o atingere a mâinii, cum la rugăciune se ridica în văzduh, cum uşa bisericii i se deschidea singură dinainte. Musulmanii o numeau Nena, creştinii îi spuneau Siiana (cea strălucitoare) pentru că faţa îi strălucea. Frumuseţea înnăscută a chipului ei crescuse odată cu frumuseţea duhovnicească a

sufletului.

Nici postul, nici osteneala, nici bătrânețea n-au stins strălucirea de pe fața ei.

Călătorii noştri rămaseră la Mileşeva până la înălțare, când era şi hramul mănăstirii. Regele Ştefan, întâiul încoronat, sfințise Zica la sărbătoarea Înălțării Domnului şi tot aşa şi fiul lui, regele Vladislav, rânduise pentru mănăstirea Mileşeva.

Ne aflam la doi ani de la eliberarea mormântului Sfântului Sava - nu numai de turci ci şi de mai răii vrăjmaşi ai sârbilor ortodocşi, din nefericire aceşti vrăjmaşi fiind din rândul celor botezați.

Sărbătoarea hramului fu înălțătoare, ca odinioară pe vremea împărăției Sârbeşti. La rugămintea pelerinilor din Saraievo, preoții pomeniră întreg şirul de generații care, de la tragica bătălie de la Kossovo şi până în zilele noastre, au plătit cu viața prețul credinței celei adevărate şi al libertății. După această pomenire înălțară cu toții laude lui Dumnezeu.

A treia zi după marea sărbătoare, luară din nou drumul spre Saraievo, de-a lungul râului Lim, de astă dată numai unsprezece călători. Trei zile cât ținu călătoria, vorbiră despre ceea ce văzuseră şi auziseră la mănăstirea Mileşeva, de tot ceea ce le umpluse inimile. Ajunşi cu bine la Saraievo, încă nu isprăviseră de depănat tot firul.

CUPRINS

Serbia ortodoxă şi Sfântul Sava

Episcopul Nicolae Velimirovici

Prolog

I. Iula Gheboasa

II. Părintele Calistrat

III. Fapte

IV. Casiana

V. Între zidurile mănăstirii

VI. O sută de capete de învățătură despre iubirea în Hristos

VII. Dezvăluirea

Epilog